

1. నారాయణ కవచధారణము

అప్సోక్తలీ మంత్రమును అప్సోంగములందుఁ దొడుగుట.

ఓం, వాదములందును, న, మోకాళ్ళయందును, మో, తోడలందును, నా, కడుపునందును, రా, వ్యాదయము నందును, యు, రోష్యునందును, ఽా, నోచీయందును, యు, శిరస్సు నందును ధరింపవలయును.

2. ద్వాదశాక్షరీ విధ్యకరన్మాసము

ఏతశ్శిథ్యా అంగుష్ఠాభ్యాం నమః, శుద్ధవియత్, తర్డనీభ్యాం నమః, కించిన్నాస్తి మధ్యమాభ్యాం నమః, ఏతశ్శిథ్యా అనామికాభ్యాం నమః, శుద్ధ వియత్ కసిష్టికాభ్యాం నమః, కించిన్నాస్తి కరతల కరపుష్టాభ్యాం నమః.

3. ద్వాదశాక్షరీ మహామంత్రము

ఓం నమోభగవతే వాసుదేవాయ - ఈ మంత్రమును వైశ్వాయైక్యయు, బౌటినవైశ్వాయైక్యయు గణపులందును, కీళ్ళస్నేహియందును సిల్పవలయును.

4. మంత్రమూర్తియగుట

ఓం విష్ణవేనముః - ఓం, వ్యాదయమునందును, వి, మూర్ఖము నందును, వీ, భూమధ్యమునందును, ఔ, తిథియందును, వే, నేత్రములందును, న, కీళ్ళస్నేహి యందును, ముః అస్త్రము సుధైకించియు సిలువవలయును.

5. దిగ్ంధసమంత్రము

అస్త్రాయఫక్త.

- వేదాంతం లభ్యుయ్య

నారాయణ శతకము

(సంపీడన)

శ్లో॥ నమామి నారాయణ పాద పంకజే
వదామి నారాయణ నామనిర్మలమ్ |
భజామి నారాయణ తత్త్వమవ్యయం
కరోమి నారాయణ పూజనం సదా ||

టీ॥ నారాయణ పాదపంకజే = కమలముల వంటి నారాయణ పాదములను గూర్చి, నమామి = నమస్కరించుచున్నాను. నారాయణ నామనిర్మలం = నిర్మలమైన నారాయణ నామమును, వదామి = పలుకుచున్నాను, అవ్యయం = నాశనములేని, నారాయణ తత్త్వం= నారాయణుని యథార్థ స్వరూపమును, భజామి = పొందుచున్నాను. సదా = ఎల్లప్పుడు, నారాయణ పూజనం = నారాయణ పూజను, కరోమి = చేయుచున్నాను.

విశేషార్థము : - తత్త్వ, త్వంపదములే నారాయణుని పాదములు, తత్త్వం పద లక్ష్మిరమగు బ్రహ్మమే నారాయణుని నామము, తత్త్వంపద యథార్థమగు శాశ్వత కైవల్యమే నారాయణుని స్వరూపము. సోఽహంభావమే నారాయణుని పూజ.

శ్లో॥ అలోక్య సర్వశాస్త్రాణి విచార్య చ పునః పునః |
ఇద మేకం తు నిష్పన్మం ధ్యాయేత్ నారాయణం సదా ||

నారాయణ శతకము (సటీక)

టీ॥ సర్వశాస్త్రాణి = శాస్త్రములన్నిటిని, ఆలోక్య = చూచి, పునః పునః = మాటి మాటికి, విచార్య చ = విచారించియును, సదా = ఎల్లప్పుడును, నారాయణం = నారాయణుని, ధ్యాయేత్ = ధ్యానింపవలయును. అనెడు, ఇదం = ఇది, ఏకంతు = ఒకటియే, నిష్పన్మం = సరియైనది.

వి॥ నారాయణుని ప్రత్యక్షత్వమును అంతర్ముఖవృత్తితో మాత్రమే తెలిసికొనెదము గనుక అంతర్ముఖవృత్తికి విషయము ప్రత్యక్ష.

తీరమా హృదయేశ్వరా, భక్తజన చిత్తజలరుహ భాస్వరా ।
కారుణ్యరత్నాకరా, నీవే గతి కావవే నారాయణా ॥ 1

తీ = శుభస్వరూపిణియైన, రమా = లక్ష్మీదేవి యొక్క హృదయ + ఈ శ్వరా = మనస్సునకు ప్రభువా, భక్తజన = భక్తులయొక్క చిత్త = చిత్తమనెడు, జలరుహ = కమలములకు, భాస్వరా = సూర్యనిపంటివాఁడా! కారుణ్య రత్నాకరా = సముద్ర మంతటి దయగలవాఁడా!, నారాయణా! నారాయణా! నీవే, గతి = దిక్కు, కావవే = రక్షింపుమా!

వి॥ బ్రహ్మకార వృత్తియైన శుద్ధ సాత్మిక ప్రకృతియే లక్ష్మీదేవి. నారాయణ తత్త్వమును గూర్చి ‘ఓం నమో నారాయణాయ’ అను కరపత్రమున, ‘జీవమణి’ అను గ్రంథమున వివరించినాను. ఆ నారాయణ తత్త్వస్ఫుర్చే భక్తుల చిత్తము వికసించును. శవతుల్యమైన స్థాలశరీరమునకు వ్యవహరించు శక్తిని, జడమైన

నారాయణ శతకము (సటీక)

లింగ శరీరమునకు చిదాభాసత్వశక్తిని ప్రసాదించిన దేవుడు, కరుణాసముద్రుడు. మాతృగృహమున , గాఢ సుషుప్తి సమయమున, యోగనిద్రా పరవశత్వమున, ఎల్లవేళల దేవుడే మనకు దిక్కు

పాపకర్మములఁ జేసి, సరకకూపములఁ బదంజాల నిఁకను నీపాదభక్తి నొసంగి, యొక్క దరింజాపవే నారాయణా॥ 2

టీ॥ పాపకర్మములన్ = పాపకార్యములను, చేసి, సరక కకూపములన్ = సరకపు గుంతలలో, పదంజాలన్ = పదలేను, ఇంకను = ఇంకమిద, నీ పాదభక్తిన్ = నీ పాదముల భక్తిని, ఒసంగి = ఇచ్చి, ఒక్కదరిన్ = ఒక తీరమును, నారాయణా! చూపవే.

వి॥ “స్వస్వరూపాను సంధానం భక్తిరిత్యభిధియతే” (శంకరాచార్య వివేకచూడామణి) తన స్వరూపమైనట్టియు, తత్త్వం పదార్థమై నట్టియు ఆత్మాను సంధానమే భక్తి. ఇట్టి భక్తియే నావయై సంసార సాగరమును దాటించి కైవల్యమనెడు తీరముఁ జేర్చును.

దానధర్మములఁజేయ, నేర నీ దాసులను బొగడనేర ।

నా నేరముల దలపక, దయచేసి నన్నేలు నారాయణా ॥ 3

టీ॥ దానధర్మములన్, చేయనేరన్, నీ దాసులను పొగడనేరన్, నా నేరములన్ = నా తప్పులను, తలపక, దయచేసి, నన్నేలు = నన్ను గాపాడుము.

నారాయణ శతకము (సటీక)

వి॥ దానములలో జ్ఞానదానము శ్రేష్ఠము, ధర్మములలో మోక్షధర్మము గొప్పదని భీష్ముడు శాంతి పర్వమునఁజెప్పేను. బ్రహ్మవిద్య రానివారు దైవభక్తులను స్తుతింపలేరు. నరుఁడుగాఁ బుట్టి జ్ఞానదానముఁ జేయక, మోక్షధర్మ మాచరింపక, బ్రహ్మవిద్య నేర్వకయుండుబే గొప్ప తప్ప.

అన యించుకలేకను, దుర్భాషలాడు నా జిహ్వయందు,
నీనామ చతురక్షరి, దృఢముగా నిలుపవలె నారాయణా ॥ 4

టీ॥ అన = సిగ్గు, ఇంచుక = కొంచెన్నెను, లేకను, దుర్భాషలాడు = చెడ్డగాఁబలుకునట్టి, నా జిహ్వయందున్ = నాలుకయందు, నీ నామ చతురక్షరిన్ = నాలుగక్కరముల నీపేరును, దృఢముగా, నిలుపవలెన్.

వి॥ మిథ్యాజగత్పంబంధవాక్యలఁ బల్మేదు నాలుక యందు సకల వేదసారభూతమైన నారాయణ శబ్దమును అర్థసహిత ముగా నిలుపుటను నేర్వవలెను.

ఒకటి పరిశుద్ధిలేక, నా జన్మ మకట! వ్యథంబాయెను
అకలంకమగు మార్గమున్, జూపవే సకలేశ నారాయణా॥ 5

టీ॥ సకలేశ = సర్వేతా, నారాయణా!, ఒకటి, పరిశుద్ధి = నిర్మలత్వము, లేక, నా జన్మము, అకట = అయ్యా! వ్యథంబాయెను, అకలంకమగు = నిర్మలమగు, మార్గమున్ = త్రోవను, చూపవే.

నారాయణ శతకము (సటీక)

వి॥ ఒకటియైన అంతస్కరణము అంతర్ముఖపత్రితోఁ పరిశుద్ధ మగును గనుక అకలంకమార్గమిదే, దీనిని విడిచి బహిర్ముఖ వృత్తులతో మునిగినచో నరజన్మము వ్యర్థమగును.

వేగి లేచినది మొదలు, సంసారసాగరంబున నీదుచు ।
మీగుణము నొకవేళను, దలంపంగదె మేలనుచు నారాయణా॥ 6

టీ॥ వేగి = తెల్లవారురుఖామున, లేచినది మొదలు, సంసారసాగరంబున్న = సముద్రము వంటి సంసారము నందు, ఈదుచు, మీ గుణమున్, ఒక వేళను, మేలనుచున్, తలపంగదె = తలంపకున్నాను గదా!

వి॥ సంకల్పములచేఁ దోచు తోపికలలోఁ గొట్టుకొని పోవుటే సంసార సాగరమున నీదుట. దేవుని గుణమును దలంచుబే మేలు. అంతర్ముఖపత్రితోఁదనను సమాపించు జీవని, సంసారము నుండి గట్టిక్కించు గుణము దేవునిలో నున్నది.

లోకవార్తలకు మరఁగి, కర్మముల మీ కథల విననేరను,
వికరణి భవజలనిధిఁ, దుదముట్ట నీదుడును నారాయణా ॥ 7

టీ॥ లోకవార్తలకున్ = ప్రపంచ వార్తలకు, మరఁగి = అలవాటు పడి, కర్మములన్ = చెపులతో, మీ కథలన్, విననేరను, ఎ కరణి = ఎ విధముగా, భవజలనిధిన్ = సముద్రము వంటి జన్మములను, తుదముట్టన్ = కడఱగునట్లు, ఈదుడును.

వి॥ సూర్యాలశరీరము మర్మలోక సంబంధము. సూక్ష్మశరీరము

నారాయణ శతకము (సటీక)

స్వర్గలోక సంబంధము. కారణశరీరము పాతాళ లోక సంబంధము. ఈలోకత్రయ వార్తల కలవాటు పదిన వారు సంస్కారములతోఁ గూడిన మనస్సు గలిగి జన్మముల నెత్తుచునే యుందురు. అంతర్ముఖవృత్తి యనెడు విజ్ఞాన సౌకర్య సముద్ర తరంగముల వంటి జన్మ పరంపరల దాటుదురు.

ఇం మనుజ జన్మమెత్తి, సుజ్ఞానమించుకంతయు లేకను
కలతఁ జెందెడు చిత్తమున్, స్వచ్ఛంబుగాజేయు నారాయణా॥ 8

టీ॥ ఇలన్ = భూమి యందు, మనుజజన్మమున్ = మానవజన్మమును, ఎత్తి, సుజ్ఞానము, ఇంచుకంతయు లేకను, కలతన్ = కలవరపాటును, చెందెడు = పొందునట్టి, చిత్తమున్ = చిత్తమును, స్వచ్ఛంబుగాన్ = నిర్వలముగా, చేయు = చేయుము.

వి॥ అంతఃకరణవృత్తి ధరించిన ఆకారము దృక్పథమున నిల్చినచో అదిజ్ఞేయము. జ్ఞేయము ననుసరించి జ్ఞానము గలుగును. బ్రహ్మకారముతో జ్ఞేయముగా నిల్చిన అంతఃకరణ వృత్తిచే బ్రహ్మ జ్ఞానము గలిగినచో అది సుజ్ఞానము. ఈ సుజ్ఞానముచే బ్రహ్మనందము గలుగును. శుద్ధచిత్త మేర్పడును. బ్రహ్మజ్ఞానము లేనివారు కలతనొందుచునే యుందురు.

ఎంత పాపాత్ముండైన, మిముందలంచి కృత కృత్యదోషులుదివి నింతపరుసము సోంకిన, లోహంబు హేమహౌ నారాయణా॥ 9

నారాయణ శతకము (సటీక)

టీ॥ పుడమిన్ = భూమిలో, ఎంత పాపాత్ముండైనన్, మిమున్ = తత్త్వం పదలక్ష్మీర్ భూతుండవగు నిన్ను, తలఁచి, కృతకృత్యదు = ధన్యుడు, ఔను = అగును, ఇంత = కొంచెము, పరుసము = స్వర్ఘవేది, సోకిన = తాకినట్టి, లోహంబు = ఇనుము, హేమహౌ = బంగారమగును.

వి॥ బ్రహ్మసంద సుఖము నెఱఁగని అజ్ఞానముచేఁ పామరుడు పాపములఁజేయుచున్నాడు, దేవుని స్వర్ఘచేఁ పాపాత్ముండునుఁ బవిత్రుడగును.

కామాంధకారమునను, బెక్కుధుష్మర్మములఁజేఁ నేను నీమయుగుఁచ్చినాను, నా మీద నెనరుంచు నారాయణా॥ 10

టీ॥ నారాయణా!, నేను, కామ + అంధకారమునను = కామమనెడు చీకఁటిలో, పెక్కు = చాల, దుష్మర్మములన్ = పాపకార్యములను, చేసి, నీ మయుగున్ = నీ శరణ చొచ్చినాను, నా మిందన్, నెనరున్ = ప్రేమను, ఉంచుము.

వి॥ కామము = కోరిక, కోరికచే మనస్సు చలించును. మనస్సు యొక్క చలనమునకు విక్షేపమని పేరు, విక్షేపముచే ఆవరణము గలుగును. ఆవరణ = మూత, ఆ మూతలోఁబడినవారు అజ్ఞానాంధకారములోఁ దగుల్మానినవారు. ఇట్టి వారు గురుని ద్వారా దేవుని నెఱిగి ఆ దేవుని శరణఁచ్చినచో ధన్యులగుదురు

సమయమైనపుడు మిమ్ము దలఁచుటకు శక్తి గలగునో గలుగదో సమయమని తలతునిపుడు నా హృదయకమలమున నారాయణా॥ 11

నారాయణ శతకము (సచీవ)

టీ॥ సమయము = కాలము, ఐనపుడు = ముగిసినపుడు, మిమ్మున్, తలచుటకున్, శక్తి కలుగునో కలుగదో! సమయము = ఇది మంచి కాలము, అని, ఇప్పుడు, నా హృదయ కమలమున్, తలతున్.

వి॥ నిద్రించుటకు ముందు బ్రహ్మనిష్టజేయు నలవాటున్న వారికి మరణించుటకు ముందు దైవధ్యానముఁ జేయు శక్తి యుండును. జీవితములో మేల్గొన్న సమయమున బ్రహ్మను సంధానముజేయుచునున్న వారికి సుష్టుకి ముందు దేవుఁడు జ్ఞప్తికి పచ్చును.

ఆటలన్నియు అంకులు, నేనాడు మాటలన్నియు బొంకులు పాటింపనింతకంటె నున్నదే పాపంబు నారాయణా ॥ 12

టీ॥ ఆటలన్నియున్ = స్ఫూర్తిర చేష్టలన్నియు, అంకులు = వ్యభిచారములు, నేను, ఆడు = పలికెదు, మాటలన్నియున్, బొంకులు = అబద్ధములు, పాటింపన్ = లెక్కింపఁగా ఇంత కంటెన్, పాపంబు, ఉన్నదే = ఉన్నదా?

వి॥ ధర్మరాజు కంకుభట్టు వేషమున విరాటు నొద్దుకుఁ బోయినపుడు జవాబిచ్చిన పద్యములఁ జదివినచో ఈ పద్య మునకు సహాయమగును. మనము ఒక కార్యమును గొంత సేపు చేసి అది ముగియక ముందే యింకొక కార్యమునకుఁబరు గెత్తుట వ్యభిచార దోషము. దేవుని ధ్యానించుచు మఱచి విషయములపై కులుకుట వ్యభిచార దోషము. దేవుఁడే నిజవస్తువు. దేవుని తెలియని వారు నిజమును బలుకనేలేరు. ఇదే పాపము.

నారాయణ శతకము (సచీవ)

వావి దప్పినవాఁడను, దుష్టియూ వర్తనుఁడ నగుదునేను భావసునిగాజేయవే, ననుబట్టితపావనుఁడ నారాయణా॥ 13

టీ॥ వావి = వరుస, తప్పినవాఁడను = తప్పి చరించిన వానిని, నేను, దుష్టియూవర్తనుఁడను = చెడ్డకార్యములందుఁబ్రవర్తించిన వానిని అగుదును. నారాయణా! పతిత పావనుఁడ = గొప్ప స్థితి నుండి అధోస్థితిలోఁబడిపోయిన వారిని గూడ పవిత్రముఁ జేయవాఁడా! నన్నున్ = నన్ను పావసునిగాన్, చేయవే.

వి॥ భగవద్గీత. 9 అధ్యాయ. 30, 31 శ్లోకములను బట్టి ఎంత దురాచారుఁడైనను నిజమైన దేవునిలో లీనమైనచో ద్వరఁగా గొన్నాళ్ళకే ధర్మాత్ముఁడగునని యున్నది.

దేహమే దృఢమనుచును, దెలిసి నేమోహబద్ధుడ నగుచును । సాహసంబున, జేసితి, నే గురుద్రోహంబు నారాయణా ॥ 14

టీ॥ దేహమే = ఈ శరీరమే, దృఢము, అనుచును, తెలిసి = విపరీతముగాఁ దెలిసికొని, నేన్ = నేను, మోహ = ప్రియమోద ప్రమోదములచే బద్ధుఁడన్ = కట్టివేయఁ బడిన వాఁడను అగుచును, నే, సాహసంబున్న = సాహసముచే, గురుద్రోహము చేసితిని.

వి॥ ఈ స్ఫూర్తిరము స్థిరమని తెలివితక్కువచే భావింతము. కనుక దేవుని నుండి సౌకర్యములను, ఆనందమును బొందు చుండియు అవివేకముచే లోకిక విషయములనుండి

నారాయణ శతకము (సటీక)

సుఖమున్నదని భ్రమించి మోహముచే కట్టబడి యున్నాము.
మహాత్ములకైనను కీడుచేయు నీచత్వము దీనిచేఁ గల్గును.

ఎన్ని జన్మములాయైనో, నేటికెందెందు జన్మించినానో
నన్న దరిజేర్పగదవే, యికైన నా తండ్రి నారాయణా ॥ 15

టీ॥ నేటికి = ఈ దినమునకు, ఎన్ని జన్మములాయైనో,
ఎందెందున్ = ఎక్కడెక్కడ, జన్మించినానో, నారాయణా ! నా తండ్రి!
ఇకైనన్, నన్న, దరిజేర్పగదవే= తీరమును జేర్పరాదా !

వి॥ కారణ శరీరములోఁజిక్కి విక్షేపమునకు లోఁబడి యెన్న
శ్యాందుమో అన్నాళ్ళను మనము జన్మముల నెత్తుచునే యుందుము.
తత్త్వజ్ఞానముచే వింగశరీర భంగమైనచో మోక్షముఁ గల్గును.

యమకింకరులందలంచిన, నా గుండె మాపులింపు చునున్నది,
యమునిబాధల మాస్పును, మాయపు వైష్ణవుఁ నారాయణా॥ 16

టీ॥ యమకింకరులన్, తలంచినన్, నా గుండె, ఆపులింపుచు
= భయపడుచు ఉన్నది, నారాయణా ! మాయపు, యమునిబాధల
మాస్పును, వైష్ణవుఁడపు.

వి॥ దేవుని మార్గము నభివృద్ధిఁజేయు కార్యములకు బొత్తిగా
వినియోగింపని మలిన జీవునకు మరణ సమయమున యమ
దూతల దర్శనమగుటచే భయపడును, గుండె చెదురును. పెద్ద
మలము పడును. ఇట్టివారి వాక్కుచే దేవునిపేరు కూడ రాదు.
దీనిచే యమలోకము నిజముగ నున్నదని తెలియుచున్నది.

నారాయణ శతకము (సటీక)

అరయఁగామక్రోధముల్, లోభంబుమోహముద మత్సురములు
తఱగ వెప్పుడు మనున, నిన్నెప్పుడు డలచెదును నారాయణా ॥ 17

టీ॥ అరయన్ = విచారింపగా, మనున, ఎప్పుడు =
ఎల్లప్పుడు, కామ = కోరికలు, క్రోధముల్ = కోపము, లోభంబు
= దురాశ, మోహ = ప్రియమోద ప్రమోదములతోఁగూడిన వృత్తి,
ముద = గర్వము, మత్సురములు = అసూయ, తఱగవు =
నశించవు, నిన్నె ఎప్పుడు = ఏసమయమున, నారాయణా! తలఁ
చెదను.

వి॥ బ్రహ్మనందమునొందని వారికిఁ దృష్టియుందదు.
బ్రహ్మనిప్పచే బ్రహ్మనందము లభించును. తృప్తిలేని హృదయమునఁ
గోరికలు నివసించును. ఒక్క కామమున్నచో అరిషద్వర్గము
మనస్సులో స్థిరవాస మేర్పుఱచుకొనును.

ఆశాపిశాచిపట్టి వైరాగ్య వాసనలంజేరనీయదు
గాసిపెట్టుచునున్నది, నేనేమి చేయుదును నారాయణా ॥ 18

టీ॥ ఆశా = ఆశయనెడు పిశాచి పట్టి, వైరాగ్య, వాసనలన్ =
సంస్కారములను చేరనీయదు, గాసి = బాధపెట్టుచున్నది,
నారాయణా! నేనేమి చేయుదును!

వి॥ దేవునిలో శీనమైనచో ఆశ నశించును. అత్య తానని
స్థిరమగును. అజ్ఞానముచే అనాత్మ తానని భావించువానికే ఆశా
పిశాచి పట్టును.

నారాయణ శతకము (సచీవ)

తాపత్రయంబుజెంది, చాల పరితాపమొందెడు చిత్తము
నీ పాదములఁ జెందిన, జల్లనై నిలుచుంగద నారాయణా॥ 19

టీ॥ తాపత్రయంబున్, చెంది, చాల, పరితాపము=దుఃఖమును,
ఒందెడు = పొందుచున్న, చిత్తము, నీ పాదములన్, చెందినన్,
చల్లనై = హాయిగా, నిలుచుగదా! నారాయణ!

వి॥ స్వాల శరీర సంబంధులగు రోగాదులు, ఇతర జంతువులచేఁ
గలుగు తొందరలు, శీతవాతా తప వర్షాదుల చేతను, ఈశ్వర
సృష్టి చేతను గలిగెడు లంపట ఆధ్యాత్మిక తాపము.

జీవసృష్టిచేఁగలిగెడు సూక్ష్మశరీర సంబంధములైన మనో
వ్యథలు ఆధిభోతిక తాపము. అవిద్యామాయలచేఁ గలుగు కారణ
శరీరసంబంధమైన తాపము ఆధిదైవికము. దేవుని పాదములైన
తత్త్వం పదసేవచే లభించెడు బ్రహ్మజ్ఞానముచే తాపత్రయము
నశించి బ్రహ్మనందామృతమున మునిగి హాయిగా సుందుము.

చింతా పరంపరలచేఁ, జిత్తంబు చీకాకు పదుచున్నది
సంతోషమును గూర్చవే, దివ్య ప్రసాదమున నారాయణా ॥ 20

టీ॥ చింతాపరంపరలచేన్ = ఒకటి పోయిన విమ్మట
మఱియొకటి వచ్చునట్టి చింతల వరుసలచే, చిత్తంబు చీకాకు
పదు మన్నది = లంపట నొందుచున్నది. దివ్యప్రసాదమునన్ =
దివ్య ప్రసాదముచే, నారాయణా! సంతోషమును, కూర్చవే =
చేర్చుమా.

నారాయణ శతకము (సచీవ)

వి॥ భగవద్గీత 2. అధ్యా. 64, 65 శ్లోకముల ప్రకారము
గురుకీలునకుఁగట్టుపడిన మనస్సు దేవునందు లీనమగుచు
ప్రసన్నమగుచుండగా, అట్టి మనస్సు గలవానికి మాత్రమే దివ్య
ప్రసాదము లభించును. దివ్యప్రసాదముచేఁ గలిగిన
బ్రహ్మనందామృత వర్షముచే చింతాపరంపరల రాపిడిచేఁ గలిగిన
దుఃఖము ఆణిపోవును.

ప్రాయమెల్లను బోయెను, నాశలెడఁబాయఁజాలకయుస్నవి
మాయాప్రపంచమేల, చేసెదవు మాయయ్య నారాయణా॥ 21

టీ॥ ప్రాయము, ఎల్లను = అంతయు, పోయెను, ఆశలు,
ఎడఁబాయఁజాలక = విడువలేక, ఉన్నవి, నారాయణా!,
మాయయ్య!, ఏల = ఎందుకు, మాయాప్రపంచము, చేసెదవు?

వి॥ బ్రతికెడు తీపియు, విషయేచ్చయు ముసలివి కావని
యయాతి భాగవతమున జెప్పినాడు. లింగదేహము భంగమైనచో
మాయా ప్రపంచముగూడ తోచదు.

శరణఁజొచ్చినవాడను, నేజేయు దురితముల నపహరించి
పరమపదమొసంగంగదవే, యిక్కొనబరమాత్మ నారాయణా॥ 22

టీ॥ శరణఁజొచ్చినవాడను, నేన్ + చేయు = నేను జేయునట్టి,
దురితములన్ = పాపములను, అపహరించి = దొంగిలించి,
పరమపదము = మొక్కమును, ఒసంగంగదవే = ఇయ్యవే, ఇక్కొనన్,
పరమాత్మ నారాయణా!

నారాయణ శతకము (సటీక)

వి॥ అనాత్మ సహవాసముచే అనర్థము తప్పదు. కనుక దేవుని శరణంబోందుము.

సంకల్పములంబుట్టిన, కర్మవాసనలు ధృఢముగ ఇజేయవు.

సంకటము నొందించకే నను సత్య సంకల్ప నారాయణా ॥ 23

టీ॥ సంకల్పములన్ = సంకల్పములచేత, పుట్టిన, కర్మవాసనలు = కర్మ సంస్కారములు, ధృఢముగన్ = స్థిరముగా నుండునట్లు, చేయవు, సత్యసంకల్ప = వ్యావహారిక సత్య సంకల్పములు గలవాడా!, నారాయణా!, ననున్, సంకటమును, ఒందించకే = పొందించవద్దు.

వి॥ సంకల్పములతోఁ గర్భులంజేతుము. నేను చేసితినని అభిమానము గలుగును. అభిమానము ముదిరి సంస్కార రూపముగా నిలిచియుండును. ఆ అనుభవములు జ్ఞాప్తికి వచ్చును. ఆ జ్ఞాపకములే స్వృతి వృత్తి. పరమపదములో నిలువకుండా ఈ సంస్కారములు అడ్డముగా నుండును. దేవునిలో లీనమైనచో ఇవి జడములై పోవును.

ఒకవేళ నున్నబ్ది, యొకవేళ నుండిఁకనేమినేతు,
సకలంకముగఁజేయవే, నీపు నా చిత్తమును నారాయణా ॥ 24

టీ॥ ఒకవేళ నున్నబ్ది, ఒక వేళ నుండదు, ఇకనేమి చేతున్, అకలంకముగన్ = నిర్మలముగా, నీపు, నా చిత్తమును చేయవే.

వి॥ తత్త్వం పదార్థ శోధనచే స్థిరమైన బ్రహ్మత్వముతోదప్ప చిత్తము దేనితోను నిర్మలము కాదు.

నారాయణ శతకము (సటీక)

నెట్టుకొని సకలజీవ, కోటులను గొట్టి భక్తించినాను
పొట్ట కొఱకై నీచుల, సేవించి రట్టయితి నారాయణా॥ 25

టీ॥ నెట్టుకొని = ప్రయత్నించి, సకల జీవ, కోటులను = సమూహములను, కొట్టి, భక్తించినాను, పొట్టకొఱకై, నీచులన్, సేవించి, రట్టయితిన్ = నలుగురి నోళ్ళ కరిగితిని.

వి॥ పొట్టకొరకై జీవహింసం జేసితిని, నీచులను సేవించి నిష్ప్యయోజకుండనైతిని, అశాశ్వతమైన ఈ దేహమును నమ్మి దేవునకు, ధర్మమునకు దూరమైన ఆయుస్సును వృధా చేసితిని.

నేను బుట్టినది మొదలు, ఆహార నిద్రలను జనేంగాలము
పూని యెప్పుడు సేయుదు, నీపద ధ్యానంబు నారాయణా ॥ 26

టీ॥ నేను పుట్టినది మొదలు, కాలము = ఆయువంతయు; ఆహార నిద్రలను = ఆహార నిద్రల చేత, చనెన్ = పోయెన్, పూని = ప్రయత్నించి, నీ పద ధ్యానంబున్ = తత్త్వంపదార్థమైన ప్రత్యగాత్మ పరమాత్మల ధ్యానమును, ఎప్పుడు, చేయుదును.

వి॥ ఎన్ని కోట్ల ధనము నిచ్చినను, దౌరకని అమూల్యమైన ఆయుస్సును దేవునిపై వినియోగింపక వ్యర్థప్రపంచ వ్యవహారము లకు ధారవోయుట అవివేకము.

ప్రాద్య వోవకయుస్సును, వేసరక పొరుగింధుఁదిరుగుఁగానీ
బుధిమాలిన చిత్తము, నీ యందు బోందదే నారాయణా ॥ 27

నారాయణ శతకము (సచీక)

టీ॥ ప్రాద్యపోవక ఉన్నను, వేసరక = విసుగుఁ జెందక,
పారుగిండ్లన్, తిరుగున్; కానీ, నారాయణ! బుధ్ని మాలిన =
ప్రజ్ఞలేని, చిత్తము, నీయందున్, పొందదే = పొందదుగదా!

వి॥ ఎట్టి అలవాటులలో మనముందుమో, అవేస్వాభావిక
మగును. కనుకనే బ్రహ్మనుసంధానము నెక్కువ అభ్యసించినచో
అదే అలవాటుపడి దేవునిలో లీనమగుమందుము.

ఎన్నివిధముల ఇజూచిన

నిత్యమును హృదయమున మిము మఱువక
యున్నంతకన్న సుఖము, వేతొక్కటున్నదే నారాయణ॥ 28

టీ॥ ఎన్ని విధములఁజూచిన, నిత్యమును = ఎల్లప్పుడును,
హృదయమున, మిమున్, మరువక ఉన్నంతకన్న = ఉన్నంత
కంటే, సుఖము, వేతొక్కటి, ఉన్నదే = ఉన్నదా? లేదనుట.

వి॥ దేవుని మరచిపోవక, బ్రహ్మనిష్టజేయుచు బ్రహ్మాక్ష్య మగుటే
బ్రహ్మరుద్రాదులు కూడ కోరెదు సుఖము. ఇంత కంటే మించినది
లేనేలేదు.

లాభలోభముల విడిచి, యిహపరంబులను ఘలమాసింపక
నీ భక్తులైన వారు, ధన్యులై నెగడెదరు నారాయణ॥ 29

టీ॥ లాభ లోభములను, విడిచి, ఇహ పరంబులను =
ఇహపరలోకముల యొక్క ఘలమున్ = ప్రమను, ఆసింపక =
ఆశింపక, నీ భక్తులైన వారు, ధన్యులై, నెగడెదరు = వృధి నొందుదురు.

నారాయణ శతకము (సచీక)

వి॥ అంతఃకరణవృత్తి నేత్రాది గోళకముల ద్వారమున బయలు
వెడలి బాహ్య వస్తువుల ఆకారము నొందుట ఘలము, ప్రమ
అగును. అనుమానాది ప్రమాణములచేతను ప్రమ అగును.
ఇహపరలోక సంబంధ ప్రమలపై ఆశ వదలి అంతర్ముఖవృత్తి
బ్రహ్మకారవృత్తి నొంది బ్రహ్మము జ్ఞేయము కాగా బ్రహ్మజ్ఞానము
గలిగి బ్రహ్మ సాక్షాత్కారవంతులగు భక్తులు ధన్యులు. ద్వంద్వము
లన్నియుఁ బ్రాహ్మణ పానములకు బదులు పేర్లు. ద్వంద్వ రాహిత్యమే
సహజ కుంభకమైన యుదానము.

ముందు నీ సృష్టి లేక, సచ్చిదానంద స్వరూపంబును
బొందిభేదము నొందక, బ్రహ్మమై యుందువంట నారా॥ 30

టీ॥ ముందున్ = మొదట, ఈ సృష్టి లేక, సత్త + చిత్త +
అనంద స్వరూపంబును, పొంది, భేదమును పొందక, బ్రహ్మమై
యుందువంట

వి॥ తురీయాతీతమున నున్నపుడు వ్యత్థానదశలోనికి పచ్చటకు
ముందెట్లు దేవుండొక్కుడే మనలో నుండునో అట్లే ప్రకయమైన
పిమ్మట సృష్టికంటే ముందు దేవుండొక్కుడే యుందును.

కాలత్రయా భాధ్యమై, మతి నిరాకారమై యుందు కతన
జాలఁగాఁదత్త్వజ్ఞలు, తెలియుదురు సత్తనుచు నారాయణ॥

నారాయణ శతకము (సచీక)

టీ॥ కాలత్రయ = మూడు కాలములందును, అ బాధ్యమై = బాధింపదగంనిదై, మతి, నిరాకారమై = ఇంద్రియగోచర యోగ్యమగు ఆకారము లేనిదై, ఉండుకతన = ఉండుటచే, తత్త్వజ్ఞలు = తత్త్వం పదముల యథార్థము నెఱిగినవారు, చాలగా = విశేషముగా, సత్తనుచు = సత్త అని, తెలియుదురు.

వి॥ బాధ = అపరోక్ష మిథ్యానిశ్చయము, బాధ్యము = అపరోక్ష జ్ఞానముచే “మిథ్య” అని నిశ్చయింపఁ దగినది, అ బాధ్యము = ప్రత్యక్ష జ్ఞానమైనప్పటికి కూడ “ మిథ్య ” అని నిశ్చయించుటకు యోగ్యము కానిది, సత్త = త్రికాలా బాధ్యము (సంభాషణలు అను కరపత్రములలో విశదీకరించి నాను.)

జ్ఞాన స్వరూపమునను, నజడమై జడపదార్థముల నెల్లఁ గానఁగా జేయుకతన, జిత్తంద్రుఘునులు నిను నారాయణ॥32

టీ॥ జ్ఞాన స్వరూపమునను = చైతన్య స్వరూపము చేత, అజడమై = జడము కానిదై, జడ పదార్థముల నెల్లన్ = తమోగుణ సృష్టియగు రూపాదులన్నింటిని, కానఁగాన్ = కనుగొనునట్లు, చేయుకతన = చేయుటచే ఘునులు, నినున్, చిత్తంద్రు = చిత్త అని చెప్పాడురు, చిత్త = చైతన్యము.

వి॥ సర్వము నెఱిగెడు చైతన్యమే దైవ స్వరూపము, తెలిసి కొనలేనివన్నియు జడములే. జడములు దేవుడు కాదు, జడము లైన మనోబుద్ధులకు స్థాలప్రపంచమున డెలిసికొను చైతన్యశక్తి దేవుని నుండి లభించుచున్నది.

నారాయణ శతకము (సచీక)

సుఖదుఃఖముల రెంటికి, వేఱగుచు సుఖరూపమైన కతన, అఖిలవేదాంతవిదులు, ఆనందమంద్రు నిను నారాయణ॥ 33

టీ॥ సుఖ దుఃఖముల రెంటికి, వేరగుచున్, సుఖరూపము = ఆనందస్వరూపము, ఐనకతన = ఐనందున, అఖిల = సమస్త, వేదాంత విదులు = వేదాంతవేత్తలు, నినున్, ఆనందమంద్రు, నారాయణ!

వి॥ సుఖ దుఃఖాది ద్వాంద్వమున్నియు బ్రాహ్మాపానములకు నామాంతరములని జ్ఞాన సముద్రము 7-వ అలలో ప్రాసినాను. గురుకీలుచే ఉదానమున అన్నియు లీనము కాఁగా మిగిలెడు సహజానందముగు ప్రత్యగాత్ముయే మనలోని దేవుడు

గుణమొకటియైన లేని, నీ యందు గుణమయింబైన మాయ, గుణతింపఁ గనుపట్టెడు, దర్శణము కైవడిని నారాయణ ॥ 34

టీ॥ గుణమొకటియైనన్ = ఒక గుణము కూడ, లేని = లేనట్టి, నీయందున్, గుణమయింబు = త్రిగుణస్వరూపిణి, ఐన, మాయ, దర్శణము = అద్దము, కైవడిని = వలె, గుణతింపన్ = లెక్కింపగా, కనుపట్టెడు = కన్పడుచున్నది.

వి॥ సమాధియందు లింగ శరీర భంగమైనందున, ఏ గుణము గూడ లేదని కైవల్య సిద్ధి నొందినవారనుభవ పూర్వకముగా నెరుగుదురు. క్రమముగా మహాకారణాదులుధ్వవమై వ్యత్యాసదశ ఏర్పడును. ఆ సిద్ధి నుండి దిగజారిన స్థితి నొందిన మహానీయులు

నారాయణ శతకము (సటీక)

అద్దములోని ప్రతిబింబమువలె దేవునందు త్రిగుణాత్మికమాయ
తోచుచున్నదని గుర్తింతురు.

అందుఁ బ్రతిబింబించిన, చిత్పుదానందసముదాయమెల్ల
జందు నీశ్వరభావము, త్రిగుణసంబీఘ్టమై నారాయణా॥ 35

టీ॥ అందున్ = ఆ మాయయందు, ప్రతిబింబించిన, చిత్తి+సతీ+
ఆనంద సముదాయ మెల్లన్ = సచ్చిదానంద సమష్టి అంతయు,
త్రిగుణ = త్రిగుణములచే, సంబీఘ్టమై = కలిసికొనినదై, ఈ శ్వర
భావము చెందున్ = చెందు.

వి॥ మాయ, పరమాత్మ, మాయయందుఁ ప్రతిఫలించిన
బ్రహ్మము యొక్క ప్రతిబింబము, ఈ మూడును జేరి ఈ శ్వరుడు.

సత్యంబు రజము తమము, నను మూడు సంజ్ఞలను క్రమముతోడ
దత్యజ్ఞలేర్పరింపు, దద్దుణత్రయములగు నారాయణా॥ 36

టీ॥ తత్త్వజ్ఞలు = తత్త్వవేత్తలు, సత్యంబు = సత్యగుణము,
రజము = రజోగుణము, తమము = తమోగుణము, అను =
అనబడు, మూడు సంజ్ఞలను = మూడు పేర్లను, క్రమముతోడ,
ఏర్పరింప = ఏర్పాటు చేయఁగా, తత్ = అవి, గుణత్రయములగున్.

వి॥ జీవేశ్వర సృష్టిలోని రూపములు తమోగుణోద్ధ్వములు,
క్రియలన్నియు రజోగుణోత్పత్తి, విషయప్రాప్తి గలిగిన నిశ్చల
వృత్తితో నేర్పడిన తృప్తి సాత్మక వృత్తిది.

నారాయణ శతకము (సటీక)

ప్రకృతి నీయందు లీన, మయియండి వికృతిఁజెందినవేళను,
సకల ప్రపంచమిటులఁగనుపట్టె నకలంక నారాయణా॥ 37

టీ॥ ప్రకృతి, నీయందు లీనమైయండి, వికృతిన్ = వికారమును,
చెందిన వేళను, సకల ప్రపంచము, ఇటుల = ఈ దిగువ చెప్పఁ
బోవు ప్రకారము, అకలంక = పాపములేని, నారాయణా! కను
పట్టెన్ = కనఁబడెను.

వి॥ కైవల్యమున అవిద్యామాయలు లీనమై యుందును, అట్టి
తురీయాతీతము నుండి తురీయ సుషుప్తి స్వప్న జాగ్రదవస్థల
లోనికి వచ్చును. ఆ ప్రకృతి వికారము నోందుచుందును.

మీరు సంకల్పించిన, యిష్టప్రకారమునఁజెందు మాయ
ఆరూఢి వివరించెద, నవ్విధం భోప్పంగ నారాయణా॥ 38

టీ॥ మీరు సంకల్పించిన, ఇష్టప్రకారమునన్, మాయ, చెందున్
= పొందును. అవ్విధంబున్, ఆరూఢిన్ = ఆరూఢత్వముచే,
బప్పంగన్ = ఒప్పునట్లుగా, వివరించెదన్.

వి॥ ఈశ్వరుని స్వాధీనములో నున్నందున మాయ అతని సంకల్ప
ప్రకారముగా మార్పు జెందుచుందును.

పంచభూతములు మనసు, బుద్ధియును బ్రకటహంకారంబును
నెంచంగనాయె మాయ, యిదిగా ప్రపంచంబు నారాయణా॥ 39

టీ॥ పంచభూతములు = భూమి, నీరు, అగ్ని, వాయవు,
అకాశము, అనఁబడు పంచభూతములు, మనసు, బుద్ధియును,

నారాయణ శతకము (సటీక)

ప్రకట = ప్రసిద్ధమైన, అహంకారంబును, ఎంచంగ = పరిశీలించగా, మాయ, ఆయైన్, ఇదిగా = ఇదేగదా, ప్రపంచంబు.

వి॥ పంచభూతములు ఈశ్వర శరీరమునకు సంబంధించినవి. మనోబుద్ధహంకారములు జీవశరీర సంబంధములు, పంచభూత స్థానములైన శ్రీత్రష్టగళ్లి, రసనా ప్రూణములు, మనోబుద్ధహంకార ములు, జీవప్రపంచము. పంచభూతములును, అహంకార తత్త్వమహతత్వ అవ్యక్తతత్వము లీశ్వర ప్రపంచము.

భూతపంచకసత్య, సంఘూతమునఁ బుట్టె నంతఃకరణము ఖ్యాతిగా నందుఁదోచు, చిత్రేజీవాత్మాయే నారాయణా ॥ 40

టీ॥ భూతపంచక = సూక్ష్మభూతములైన శబ్ద స్వర్గరూప రసగంధములనఁబడు పంచతన్యాత్రలలో నున్న, సత్య = సత్య గుణము యొక్క సంఘూతమునన్ = సమష్టిచేత, అంతః కరణము, పుట్టెన్, అందున్ = ఆ అంతః కరణము నందు, ఖ్యాతిగా = ప్రసిద్ధిగా, తోచు, చిత్రు = చైతన్యము, జీవాత్మ ఆయైన్.

వి॥ జ్ఞాన సముద్రము ఐదవ అలలో సూక్ష్మ శరీరసృష్టిని విశదికరించినాను. అంతఃకరణము, ప్రత్యగాత్మ, అంతఃకరణమునఁ బ్రతిఫలించిన బ్రహ్మ ప్రతిబింబమును జేరి జీవుడు.

వెసమనో బుద్ధి చిత్రా, హంకారవృత్తులంతఃకరణము ప్రసరించినవి నాలుగు, తత్త్వరూపములాయే నారాయణా ॥ 41

నారాయణ శతకము (సటీక)

టీ॥ వెసన్ = శీప్రముగా, మనోబుద్ధి చిత్రాహంకార వృత్తులు, ప్రసరించినవి = వ్యాపింపఁజేసినవి, అంతఃకరణము, నాలుగు, తత్త్వరూపములు, ఆయైను.

వి॥ ఒకే అంతఃకరణము సంకల్పించునపుడు మనస్సు, నిశ్చయించు సమయమున బుద్ధి, జ్ఞాప్తికిందెచ్చుకొని ఆలోచించు కాలమున చిత్రుము. అభిమానించు వేళలో అహంకారము ఇట్లు వృత్తులను బట్టి నాలుగు తత్త్వములగును.

భౌతిక రజోగుణములు, నేకమై ప్రాణంబుఁ బుట్టీంచెను । వృత్తిభేదములచేతఁ, బంచభావములాయే నారాయణా ॥ 42

టీ॥ భౌతిక = పంచతన్యాత్రలలోని, రజోగుణములు = రజో గుణార్థాంశములన్నియు, ఏకమై = ఒకబేయై, ప్రాణంబున్, పుట్టీంచెను. వృత్తి భేదములచేత, పంచభావములు, ఆయైన్.

వి॥ శ్వాసను రేచించుట, నీరు త్రాగుటచేఁ బ్రాణము, శ్వాసను బూరించుట, అన్నమును మ్రింగుటపలన అపానము, జతరాగ్నిని బ్రజ్యరిల్లఁజేసి భుక్తాహోరము జీర్ణింప జేయుటను బట్టి సమానము, శీతోష్ణస్థితులను బట్టి శరీరమును సరిగా నుంచుటయు, అన్న రసమును డెబ్బిది రెండువేల నాడులకుఁ బంచుటయు వ్యాసవృత్తి, వాక్కు చేఁ బలికించుట, సుషుప్తిలో నవయవాడుల నన్నింటిఁ దనయందుఁ జేర్చుకొని, జాగ్రత్తయందు యథాస్థానముల నుంచుట యుదానవాయువృత్తి, ఇట్టి యైదు వృత్తులబట్టి ఒకే వాయువున కైదు పేర్లు.

నారాయణ శతకము (సచీవ)

అలరుప్రాణమపానము, వ్యానరిబుందాసమానోదానముల్
తలపనీ సంజ్ఞలమరి, వాయుతత్త్వము లొప్పు నారాయణా॥ 43.

టీ॥ అలరు = ప్రకాశించు, ప్రాణము, అపానము, వ్యానంబున్,
తా, సమాన + ఉదానముల్ = సమానము, ఉదానము, తలం
పన్ = తలంపంగా, ఈ సంజ్ఞలు = పేర్లు, అమరి = కుదిరి,
వాయుతత్త్వములు, ఒప్పు.

ప్రత్యేక భూతసత్వ గుణములను బరంగ బుధీంద్రియములు
సత్వమున జనియించెను, తత్త్వపంచకమగుచు నారాయణా॥ 44

టీ॥ ప్రత్యేక = ప్రత్యేకముగా, భూత = పంచతన్యాత్రలలోని,
సత్వ గుణములను = సత్వగుణార్థాంశములచేత, పరగన్ =
ప్రసిద్ధిగా, బుధీంద్రియములు = జ్ఞానేంద్రియములు, సత్వమున
= బలము చేత, జనియించెను, తత్త్వపంచక మగుచున్ = ఐదు
తత్త్వములై, నారాయణా!

వి॥ శబ్దస్వర్ఘరూపరసగంధ తన్యాత్రలలోని సత్వగుణా ర్థాంశము
లచే వరుసగా శ్రేత్ర త్వక్షు ర్థివ్యో ప్రూణేంద్రియములు పుట్టెను.
చెవులు చర్యము కన్నులు, జిహ్వ నాసికము పేరుల చేతను
తవిలి బుధీంద్రియములు విషయ సంతతిందెలియు

నారాయణా॥ 45

టీ॥ చెవులు, చర్యము, కన్నులు, జిహ్వ = నాలుక, నాసికము
= ముక్కు పేరుల చేతను, తవిలి = కోరి, బుధీంద్రియములు =

నారాయణ శతకము (సచీవ)

ఈ జ్ఞానేంద్రియములు, విషయ సంతతిన్ = విషయ సమూహా
మును, తెలియున్.

వి॥ శబ్దస్వర్ఘరూపరస గంధములైదును జ్ఞానేంద్రియములచే
గ్రహింపందగిన విషయములు, అయితే పంచభూతములు
కలుగుటకు హేతువైన శబ్దస్వర్ఘ రూపరస గంధములు పంచ
తన్యాత్రలు.

భౌతిక తమోగుణమున విషయములు తఱుచుగా జనియించెను
శబ్దసంస్వర్ఘరూప, రస గంధ నామములు నారాయణా॥ 46

టీ॥ భౌతిక = పంచతన్యాత్రలలోని, తమోగుణమునన్, శబ్ద,
సంస్వర్ఘ, రూప, రస, గంధ, నామములు = పేర్లు గల,
విషయములు, తఱుచుగాన్ = విస్తృతముగా, జనియించెను =
పుట్టెను.

వి॥ పంచతన్యాత్రలలోని తమోగుణముచే శబ్దస్వర్ఘ రూప
రసగంధములనఁబడు పంచ విషయములు పుట్టెను.

తాదృశ రజోగుణమున, జనియించె నరక కర్మేంద్రియములు
ఐదు తత్త్వములగుచును, గర్జ నిషోదులకు నారాయణా ॥ 47

టీ॥ తాదృశ = అటువంటి, రజోగుణమునన్, కర్మనిషోదు
లకున్ = కర్మలందు నిలుకడగా నిల్చుటకు, ఐదు తత్త్వము
లగుచున్, నరక = నరకమునకు దారితీయ, కర్మేంద్రియములు,
జనియించెన్ - పుట్టెను.

నారాయణ శతకము (సటీక)

వి॥ పంచతన్మాత్రలలోని రజోగుణార్థాంశములచేఁ గర్భైందియములు పుట్టెను.

వాక్యాణి పాదపాయుషస్తలను, వాని పేళ్ళమరుచుండుఁ
బక్షహృదయులకుఁడెలియు, నీ విధము పరమాత్మ

నారాయణ ॥ 48

టీ॥ వాక్ = నోరు, పాణి = చేయి, పాద = కాలు, పాయు =
మల విసర్జనద్వారము, ఉపస్త = మూత్రద్వారము, అనువాని
పేర్లు, అమరుచుండున్ = ఒప్పుచుండును, ఈ విధము, పక్ష
హృదయులకున్, తెలియున్.

వి॥ గౌప్య పుణ్యపరిపక్యముచే సద్గురు ప్రాప్తి కలిగి, తత్స్విహచే,
బరిపక్షహృదయము గలవారికే పంచీకరణాది వేదాంత విషయ
ములు తెలియును.

పలుకు పనులును నడకయు, మలమూత్రముల విడుచుటీ ద్యైదును
వెలయుఁగర్భైందియముల, విషయములు నలినాక్ష నారాయణా ॥ 49

టీ॥ పలుకు = మాట, పనులును = పనుల జేయుట, నడక = నడచుట,
మల మూత్రముల విడుచుట, ఈ ఐదును, వెలయున్ = ప్రకాశముగా, కర్భైందియముల విషయములు, నలినాక్ష!
నారాయణ!

పరగఁజంద్రుఁడు బ్రహ్మ, క్షైతజ్ఞఁడిరవొంద రుద్రుఁడచట
పరమానసాదులకును, నథిపతులు వివరింప నారాయణ ॥ 50

నారాయణ శతకము (సటీక)

టీ॥ పరగన్ = ప్రసిద్ధిగా, చంద్రుఁడు, బ్రహ్మ, క్షైతజ్ఞుడు, ఇర
వొందన్ = అనుకూలముగా, రుద్రుఁడు, అచట, పర = క్రేష్ణమైన,
మానసాదులకున్ = మనస్సు, బుద్ధి, చిత్రము, అహంకారములకు,
వివరింపన్, అధిపతులు.

వి॥ బుద్ధికి బృహస్పతి అధిదేవత అని అనేక గ్రంథము
లందున్నది.

అరయ దిక్కులు వాయువు

సూర్యుఁడును వరుఱఁడు నశ్చనులును
పరగ శ్రోత్రాదులకును,

నథిపతులు పరికింప నారాయణ ॥ 51

టీ॥ అరయన్ = విచారింపగా, దిక్కులు, వాయువు, సూర్యుఁ
డును, వరుఱడు, అశ్వినులు = అశ్వినీ దేవతలు, పరగన్ =
ప్రసిద్ధిగా, శ్రోత్రాదులకున్ = శ్రోత్రత్వక్షట్కుర్జిహ్వో ప్రూణములకు,
పరికింపన్ = పరిశీలింపగా, అధిపతులు.

అనలుఁడింద్రుఁడు విష్ణువు మృత్యువును నల ప్రజాపతియు గూడి
యొనర వాగాదులకును, నథిపతులు పరికింప నారాయణ ॥ 52

టీ॥ అనలుఁడు = అగ్ని, ఇంద్రుడు, విష్ణువు, మృత్యువును,
అల = ఆ, ప్రజాపతియున్, కూడి, ఒనరన్ = ఒప్పునట్లుగా,
వాక్+ఆదులకును = నోరు మొదలైన వానికి, పరికింపన్ =
పరిశీలింపగా, అధిపతులు = అధిదేవతలు.

నారాయణ శతకము (సటీక)

వి॥ అగ్ని, ఇంద్రుడు, విష్ణువు, మృత్యువు, ప్రజాపతి వీరు వరుసగా వాక్యాణి పాదపాయుపథ్మల అధిదేవతలు.

పంచీకృతంబాయెను, భూతపంచకము ప్రబలించి సృష్టిఽ
బంచీకృతముచేతను, స్ఫూర్ధుపములాయె నారాయణా॥ 53

టీ॥భూత పంచకము = పంచతన్మాత్రలలోని తమోగుణముచేఁ
బుట్టిన ఆకాశ వాయ్స్మగ్ని జలభూములనెడు పంచ భూతములు,
పంచీకృతంబు ఆయెను. పంచీకృతము, సృష్టి, ప్రబలించి, స్ఫూర్ధు
రూపములు ఆయెను.

వి॥ జ్ఞానసముద్రము రెండవ అలలో పంచీకరణమును
వివరించినాను.

పది యింద్రియములు మనసు
బుధియును బ్రాణంబులైదుఁగూడి
పదియేడు తత్త్వములును,
సూక్ష్మదేహంబాయె నారాయణా॥ 54

టీ॥ పది యింద్రియములు, మనసు, బుధియును,
బ్రాణంబులు ఐదు, కూడి, పదియేడు తత్త్వములును, సూక్ష్మదేహంబు ఆయెన్.

వి॥ జ్ఞానింద్రియములు 5, కర్మింద్రియములు 5, బ్రాణములు
5, మనస్సు, బుధి కలిసి 2 అన్నియుంగలిసిన యా పదియేడు
తత్త్వములే సూక్ష్మశరీరము.

నారాయణ శతకము (సటీక)

స్ఫూర్ధుసూక్ష్మములు రెండు, గలుగుటకు మూలమగు సజ్ఞానము
లీలకారణమాయెను, జీవులకు నా లోన నారాయణా ॥ 55

టీ॥ స్ఫూర్ధుసూక్ష్మములు, రెండున్, కలుగుటకు, మూలము +
అగు = హేతువైన, అజ్ఞానము, లీల = విలాసమైన, కారణము
= కారణ శరీరములు, జీవులకున్, అలోన = అంతలో, అయెను.

వి॥ అజ్ఞానముచే స్ఫూర్ధుసూక్ష్మశరీరములు కలుగును.
సుజ్ఞానముచే లింగ శరీరభంగమై స్ఫూర్ధుశరీరము జడమైపోవును.
జీవన్ముక్తి కలుగును.

ఈ రెండు దేహములకు, విశ్వంబదెల్లఁ బ్రకటంబాయెను
నామరూపములచేత, లోకైక నాయకుండ నారాయణ ॥ 56

టీ॥ లోకైక నాయకుండ, నారాయణ!, ఈ రెండు దేహము
లకును, విశ్వంబు, అది ఎల్లన్ = ఆ ప్రపంచంబంతయు,
నామరూపములచేత, బ్రకటంబాయెను = వెల్లడియయ్యెను.

వి॥ సూక్ష్మ శరీరముతో సంకల్పించిన అక్షరములతో
పేరేర్చడును. నామముచే ఏర్పడిన ఆకారము స్ఫూర్ధుము, నామ
రూపాత్మకమే జగము.

కొన్ని మావినిబుట్టును, గ్రుడ్లలోఁ గొన్ని తనువులు పుట్టును
కొన్ని ధరణికిఁబుట్టును, జెమటలకుఁగొన్ని హరి నారాయణా॥

నారాయణ శతకము (సటీక)

టీ॥ మావిని = మావియందు, కొన్ని పుట్టును, గ్రుడ్లలోన్, కొన్ని తనువులు పుట్టును, ధరణికి = భూమికి, కొన్ని చెమటలకు, హరి, నారాయణా!

వి॥ కనిపిమ్మట తల్లి మావివేయును, ఇట్టివి జంతువులును, మనుషులును, పక్కలు గ్రుడ్లలో బుట్టును. చెట్లు భూమికిఁ బుట్టును. పేను, పిడుదు, నల్లి మొదలైనవి చెమట మొదలగు రోతలలోఁ బుట్టును.

ఈ చతుర్వ్యధ భూతములందుఁ, గడు పొచ్చ మానవజన్మము, నీచమని చూడరాదు, తథ్యమే నిర్ణయము నారాయణా ॥ 58

టీ॥ ఈ, చతుః + విధ = నాలుగు రకములైన, భూతము లందున్ = ప్రాణులందు, కడు పొచ్చ మానవజన్మము. నీచమని, చూడరాదు, నిర్ణయము = ఈ నిర్ధారణ, తథ్యమే = యథార్థమే.

వి॥ వేద రహస్యములన్నియుఁ బ్రతిమానవుని శరీరము నందు నున్నందున మానవ దేహమే ఈశ్వర రచిత వేదము. తన శరీర మునెడు వేదమునఁబరిశిలించి దేవునిఁ దెలిసికొనిన వారందఱును వేదమూర్తులే. కనుక ఎవరును 'నేను నీచుండను' అని భావింప రాదు.

ఈ జన్మమందె కాని, ముక్కి మఱియే జన్మమందు లేదు చేంజేంతదను దెలియక, మానవుండు చెడిపోవు నారాయణా॥59

నారాయణ శతకము (సటీక)

టీ॥ ముక్కి = మోక్షము, ఈ జన్మమందె, కాని, మఱి, ఏ జన్మ మందున్, లేదు, చేంజేతన్ = తనకుఁదాను జేయు కర్మలతో తనున్ = ఆత్మ స్వరూపియగు తన స్వరూపమును, తెలియక, మానవుండు, చెడిపోవున.

వి॥ మోక్షము నొందుటకుఁ దగిన శక్తిని సమస్త ప్రజలకు దేవుడు ప్రసాదించినాఁదు. కీలు తెలియని పామరులు తమకుఁ దాము తమలోని దేవునిని, తమ నిజరూపమును దెలియక చెడిపోవుచున్నారు.

చేతనా చేతనములుఁ, బుట్టుచును రోతలకు లోనగుచును నాతంకపడుచుండును, గర్జములఁజేతనుఁదు నారాయణా॥ 60

టీ॥ చేతనుఁడు = జీవుండు, చేతన = తెలివిగల జీవు లందు, అచేతనములన్ = జడములందును, పుట్టుచున్, రోతల కును, లోనగుచును, కర్మలచేన్ = తాఁజేయు పనులచే, ఆటంకపడుచున్ = విఘ్నములచేఁ తొందరపడుచు, ఉండును.

వి॥ జీవి, జంగమస్తావరములలోఁ బుట్టి, కర్మకాండలోఁ మునిగి, సంకల్పములచే దోచెడు తోపికలను మాత్రమే గమనించుచు, ముక్కి మార్గమునకు విఘ్నము ఁదానే నిర్మించు కొనుచుండును.

సకల యోనులుఁ బుట్టుచుం

బలుమాఱు స్వగ్రహకములఁబడుచును

నారాయణ శతకము (సచీక)

నొకట నూతటంగానక,
పరితాపమొందితిని నారాయణా॥ 61

టీ॥ సకల = సమస్త, యోనులన్ = గర్భములందు, పుట్టుచును, పలుమాటు, స్వర్గనరకములను పడుచును, ఒకటన్ = ఏ ఒక దానితోఁగూడ, ఊతటన్ = మేలును, కానక, పరితాపమును, ఒందితిని.

వి॥ జనన మరణ ప్రవాహమునంబడి, స్వర్గనరకముల నుభవించి, దేనితోను విశ్రాంతి లేక అమిత వ్యసనము నొందితిని.

వెలయ నెనుబదినాలుగు, లక్ష యోనులయందుఁ బుట్టి గిట్టి, యలసిమూర్ఖులజెందుచు, బహుదుఃఖములచేత నారాయణా॥ 62

టీ॥ వెలయన్ = ప్రకాశమగునట్లు, ఎనుబది నాలుగు లక్ష యోనులయందును, పుట్టి, గిట్టి = చచ్చి, బహుదుఃఖములచేత, అలసి = ఆయసపడి, మూర్ఖులను, చెందుచు.

క్రమముతో మనుజగర్భమునఁ
బడియుఁగర్భవశగతుఁడగుచును
నమితముగ నచ్చేటను,
గర్భనరకమునంబడి నారాయణా ॥ 63

టీ॥ క్రమముతో, మనుజ గర్భమునఁ బడియును, అమితముగన్ = మితిమీఱునట్టు, కర్మవశగతుఁడు = కర్మయొక్క స్వాధీనము

నారాయణ శతకము (సచీక)

నొందినవాఁడు, అగుచును, అవ్యోటను, గర్భనరకమునంబడి = కర్కు స్వాధీనుడై గర్భనరకములోఁ జే రకొని.

ఈశ్వరాజ్ఞను బుట్టిన, తెలివిచే హృదయమునందలపోయుచు విశ్వమునందనుబొందిన, పాట్లెల్ల వేర్యేల నారాయణా ॥ 64

టీ॥ విశ్వమున్న = ప్రపంచమున, తనున్, పొందిన, పాట్లు = కష్టములు, ఎల్లన్ = అన్నిఁటిని, ఈశ్వరాజ్ఞను, పుట్టిన, తెలివిచే హృదయమునను, తలపోయుచు = గడచిన వానిని జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొనుచు.

వి॥ తలిగర్భములో నున్నపుడు ప్రపంచములో ముందు తాను పడిన కష్టములను తెలివిచే తలపోసికొనుచు.

చాలు భీ! ఇఁక జన్మము, మరణంబునెల్ల శ్రీహరి భజించి మేలు చెందెద ననుచును, జింతించు నాలోన నారా॥ 65

టీ॥ భీ! ఇఁక = ఇఁకమిాద, జన్మమున్ = పుట్టుకయును, మరణంబున్ = చాపును, ఎల్లన్ = సమస్తమును, చాలును, శ్రీహరిన్, భజించి, మేలు చెందెదను, అనుచును, ఆలోన = అంతటిలో, చింతించును.

వి॥ జననమరణ ప్రవాహమును దాటించి, గురుకీలఁచే గైవల్యము నొంది, బ్రహ్మనందామృత పానముజేయుటయే గొప్ప మేలు.

ప్రసవకాలమునందల్లి, గర్భమునఁ బాధుకొని నిలువలేక వసుధపయి సూడిపడిన, తెలివిచే వాపోవ నారాయణా ॥ 66

నారాయణ శతకము (సటీక)

టీ॥ ప్రసవకాలమునను, తల్లి గర్జమునను, పాదుకొని = స్థిరపడి, నిలువలేక, వసుధపయిన్ = భూమిపైకి, ఊడిపడినట్టి తెలివిచే, వాపోవున్ = ఏడ్చును.

చనుబాలు గుడిచి ప్రాణ, ధారణను మూత్రమలములోను,
మునిగి తేలుచు నుండును, దుర్గంధమున శిశువు నారాయణా॥ 67

టీ॥ శిశువు, చనుబాలు, కుడిచి = త్రాగి, ప్రాణధారణను = బ్రతుకుచు, మూత్ర మలములోను, దుర్గంధమునన్ = చెడ్డవాసనలోను, మునిగి తేలుచు నుండును.

బాలత్వమున బిత్తరె, నలుఁగడలంబాణాడు సిగ్గులేక
పాలుపడి యోవనమున, విషయానుభవమెందు నారాయణా॥ 68

టీ॥ బాలత్వమునన్, బిత్తరె = దిగంబరుడై, నలుఁగడలన్ = నాలుగు దిక్కులకును, సిగ్గులేక, పాణాడున్ = సంచరించును,
యోవనమునన్, పాలుపడి = అభీలాషచే, విషయానుభవమున్,
ఒందున్.

ముదిమి వచ్చిన వెనుకను, సంసారమోహంబు మానలేక
తుదినేగుఁగర్జగతులంబోందుటకు ముదమేమి నారాయణా॥ 69

టీ॥ ముదిమి = వృద్ధత్వము, వచ్చిన, వెనుకను = పిమ్మట
కూడ, సంసార, మోహంబున్, మానలేక = విదువలేక, తుదిన్ =
కడపట, కర్మగతులన్ = కర్మచే వచ్చు, స్వర్గ నరక గతులను,
పొందుటకున్, ఏగున్ = పోవున్, ముదమేమి = ఇట్టి నీచస్థితిలోఁ
జచ్చుట వలన ఏమి సంతోషము?

నారాయణ శతకము (సటీక)

అజ్ఞాన లక్షణంబు, లిటువంటివని విచారించి నరుండు
సుజ్ఞానమునకుండగిన, మార్గంబు చూడవలె నారాయణా॥ 70

టీ॥ అజ్ఞాన లక్షణములు, అటువంటివి = పైఁజెప్పినట్టివి,
అని, విచారించి, నరుండు, సుజ్ఞానమునకును, తగిన, మార్గంబున్
= త్రోవను, చూడవలెను.

వేదాంత వేదిధైన, సద్గురుని పాదపద్మములఁజెంది
ఆ దయానిధి కరుణచే, సద్వీధమందవలె నారాయణా ॥ 71

టీ॥ వేదాంత వేది = వేదాంతమును దెలిసిన వాఁడు ఐన =
ఐనట్టి, సత్త + గురుని = సద్గురువు యొక్క పాదపద్మములన్ =
కమలములవంటి పాదములను, చెంది, ఆ దయానిధి కరుణచే,
సద్వీధమున్ = మంచి జ్ఞానమును, అందవలెన్ = పొందవలెను.

ఏ విద్యకైన గురువు, లేకున్న నా విద్య పట్టువడదు
కావును అభ్యాసికి, గురు శిక్ష కావలెను నారాయణా ॥ 72

టీ॥ ఏ విద్యకైనను, గురువు లేకున్నను, ఆ విద్య, పట్టు వడదు,
కావును = కాఁబట్టి, అభ్యాసికి గురు శిక్ష కావలెను నారాయణా!

గురు ముఖంబున విద్యల, నెన్నిగైకొనక భావజ్ఞానముఁ
జిరతరాధ్యాత్మ విద్య, సభ్యసింపంగలేఁడు నారాయణా ॥ 73

టీ॥ విద్యలన్ = విద్యలను, గురు ముఖంబునన్ = గురు
వాగ్వారముచేత, ఎన్ని = పరిశీలించి, గైకొనకన్ = తీసికొన

నారాయణ శతకము (సచీత)

కున్నచో, భావజ్ఞానమున్ = అభిప్రాయము నెఱగుటయును
చిరతర = శాశ్వతమైన, అధ్యాత్మ విద్యన్ = బ్రహ్మవిద్యను,
అభ్యసింపంగలేండు.

వి॥ గురు సన్నిధిలో వినకపోయినచో భావము నెఱింగ లేము,
బ్రహ్మవిద్యను గ్రహింపలేము. కనుక గురువుగారి సన్నిధిలో విద్య
నేర్వవలెను.

నిరపేక్షకుండుసదయుండు, వేదాంతనిపుణుండోయాచార్యుండు
దొఱకుటకు రూపమప్పడు, గుఱుతైన గుత్తియొప్పు నారాయణా॥ 74

టీ॥ నిరపేక్షకుడు = కోరికలు లేనివాడుం, సదయుండు =
దయాకుండు, వేదాంతనిపుణుండు = బ్రహ్మవిద్యయుందు నేర్వరి,
జో=అయిన, ఆచార్యుడు = గురువు, దొఱకుటకు, రూపము =
విధము, అప్పుడు, గుఱుతైన గుత్తి, ఒప్పును.

వి॥ సంశయములం దీర్ఘటకు శాస్త్రజ్ఞానము నందును,
దృఢపఱటచుటకు అనుభవజ్ఞానమునందును బ్రహ్మిణుండైన గురువు
లభించినచో గురుతుగా గుత్తి దౌరకును.

అట్టి సద్గురుని వెదకి, దర్శించి యా మహాత్ముని పదములం
బట్టి కృతకృత్యుండోను సాధకుండు గట్టిగా నారాయణా ॥ 75

టీ॥ అట్టి సద్గురుని, వెదకి, దర్శించి, ఆ మహాత్ముని, పదములను,
పట్టి, సాధకుండు, గట్టిగా, కృతకృత్యుండు = ధన్యుడు, ఔను

నారాయణ శతకము (సచీత)

మొగి సాధనములు నాలుగు గల సరుండు ముఖ్యాధికారియగును
దగిన యుపదేశమునకు, యోగసాధకులలో నారాయణా॥ 76

టీ॥ మొగి = క్రమముగా, నాల్గు, సాధనములు, కల, నరుం
డు, తగిన, ఉపదేశమునకు, యోగ సాధకులలో, ముఖ్యాధికారి
అగును.

వి॥ ఉపదేశమైన పిమ్మట గురుకీలు కుదిరిన దివ్య పురుషులలో
నుండదగిన ఈ సాధన చతుష్పథయము ఉపదేశమగుటకు ముందే
యుండవలెనని భ్రమించి గురువులు లోకద్రోఘ్నాలైనారు.

ఇది నిత్యమిదియనిత్యం, బనుచుం దన మది వివేకించుటాకటి
ఎదను నిహపరసుభములం గోరనిది యిది యొకటి

నారాయణా॥ 77

టీ॥ ఇది, నిత్యము = శాశ్వతము, ఇది, అనిత్యము =
అశాశ్వతము, అనుచును, తన మదిన్, వివేకించుట ఒకటి, ఎదను
= హృదయములో, ఇహ = ఈ లోక సంబంధమైన స్తూల శరీరపు,
పర = పరలోక సంబంధమైన సూక్ష్మ శరీరపు, సుఖములను,
కోరనిది = కోరకుండుట, ఇది ఒకటి.

వి॥ దేవునికి ఆత్మ అని పేరు. దేవుండు కానిది అనాత్మ. ఆత్మ
శాశ్వతము. అనాత్మ అశాశ్వతము అని పరిశీలించుకొనుట ఒకటి,
ఇహపర సుఖము లశాశ్వతములు గనుక వీనిఁ గోరక వైరాగ్యము
గలిగియుండుట రెండు.

నారాయణ శతకము (సచీక)

ముదముతో శమదమాది, షట్టుసుంపద గలిగి యుండు టొకటి విదితముగ ముక్కిబోందగాంక్షించుటది యొకటి నారాయణా॥ 78

టీ॥ ముదముతో, శమ, దమ, ఆది = మొదలైన, షట్టు = ఆఱించి, సంపద = ఐశ్వర్యము కలిగియుండుట ఒకటి, విదితముగ = తెలియఁబడినదిగా, ముక్కి పొందను, కాంక్షించుట. కోరుట అది ఒకటి.

వి॥ శమము = మనస్సును గురుకీలు నందే యుంచుట, దమము = బాహ్యంద్రియ చలన మణచుట, ఉపరతి = కైవల్య నందమున మైమతిచుట, తితీక్ష = ద్వంద్యమూలములైన రేచక ఘూరక వృత్తుల నణచి సహజ కుంభకమునసుండుట, శ్రద్ధ = గురు వేదాంతవాక్య బ్రహ్మనిష్ఠలపై విశ్వాసము, సమాధానము = శ్రవణాదులచేతను, బ్రహ్మసందాను భవము చేతను సంశయములు తీతి యుండుట.

ఈ నాల్గు సాధనముల, అధికారియై నిజాచార్యుఁజేర నానాప్రకారములను, శుశ్రావ నడుపవలె నారాయణా॥ 79

టీ॥ ఈ నాల్గు సాధనములను, అధికారియై నిజాచార్యు జేరన్ = నిజగురువును జేరను, నానాప్రకారములను, శుశ్రావ = సేవ, నడుపవలెను.

వి॥ ఈ నాలుగు సాధనములతో అధికారియై నిజ గురువును జేరవలెను. కనుక కారణగురువునకు నానావిధములైన సేవ చేయవలెను.

నారాయణ శతకము (సచీక)

ఉల్లమున కాపట్టుము, లవమైన నుండనియైక నిరతము తల్లిదండ్రియు దైవము, గురువనుచుండలంపవలె

నారాయణా॥ 80

టీ॥ ఉల్లమున్ = మనసులో, కాపట్టుము, లవమైన్ = కొంచెమైను, ఉండనియైక, నిరతమున్ = ఎల్లపుడు, తల్లి, తండ్రియు, దైవము, గురువనుచున్ = గురువే అని తలంపవలెను.

వి॥ కారణగురుండే తల్లి, తండ్రి, దైవమని భావింపవలెను.

తనువు మనసును సంపద, గురుని సొమ్మని సమర్పణము ఉఁసి ఎనసి తత్పరతంత్రుండై నిత్యమును మెలంగవలె నారాయణా॥ 81

టీ॥ తనువున్ = దేహమును, మనసును, సంపదను, గురుని సొమ్మి అని, సమర్పణమున్ + చేసి అర్పించి, ఎనసి = మిశ్రమై, తత్పరతంత్రుండై = ఆ గురుని పరతంత్రుండై, నిత్యమును, మెలం గవలెన్ = ప్రవర్తింపవలెను.

వి॥ సంచితమే సంపద, కారణ శరీరమున నిదియున్నది, తురీయమున స్ఫూర్థ సూక్ష్మకారణములు లీనమగుటయే నిజ గురునకు తనుమన ధనార్పణము. నిజగురు ప్రేరణకు లోసై కైవల్యము నొందుటే గురు పరతంత్రుండగుట, ఇట్టి ఉన్నత స్థితిని గలిగించిన కారణ గురువుపై కృతజ్ఞత, గౌరవము, భక్తిని జూప వలెను, సొకర్యముల నేర్వఱచవలెను.

నారాయణ శతకము (సచీత)

ఏ నిష్ట గురునిష్టకు, దీటుగాదీ ప్రపంచంబునందు
మానసము దృఢము జేసి, యలరవలె హొనియై నారాయణా॥ 82

టీ॥ ఏనిష్ట = ఎటువంటి నిష్టయు గురునిష్టకు, ఈ ప్రపంచము
నందును, దీటుగాదు = సమానసము గాదు, కనుక, మానసమును
దృఢము చేసి హొనియై, అలరవలెన్ = ప్రకాశింపవలెను.

ఖ॥ నియతాస్థితిర్మాణా, నియతా = నియమింపబడిన, స్థితిః
= నిలుకడ, నిష్టా = నిష్ట, నిజగురుండైన ప్రత్యాగాత్మ యందు
మనస్సును గదలనీక నిలుకడగా నియమించుటే గురునిష్ట. దీనికి
మించినది లేనేలేదు. ఈ నిష్టలో నున్నచో హొనివగుదువు. కారణ
గురుకృప తోనే నిజ గురు దర్శనమగును.

ఇట్టి శిష్యుని పాత్రత, వీక్షించి హృదయమున గారుణ్యము
నెట్లుకొని బ్రహ్మవిద్య, గురుండోసంగు నెయ్యమున
నారాయణా॥ 83

టీ॥ ఇట్టి, శిష్యుని, పాత్రతన్ = యోగ్యతను, వీక్షించి = చూచి,
హృదయమును, కారుణ్యము, నెట్లుకొని = పొంగి పొరలి, గురుం
డు, నెయ్యమునన్ = ప్రేమతో, బ్రహ్మవిద్యను, ఒసగున్ = ఇష్టును.

ఖ॥ బ్రహ్మనిష్టచే నిజగురు సన్నిధి నొందిన కైవల్యాను భవము
గల శిష్యుడు బ్రహ్మవిద్య రహస్యములను శాస్త్రియముగాను,
అనుభవ పూర్వకముగాను దెలిసికొనుయోగ్యత గలిగియుండును.

నారాయణ శతకము (సచీత)

బ్రహ్మంబు గలుగఁగానే, యేతత్త్వపంచంబు గలిగి యుండు
బ్రహ్మంబు లేకున్నను, లేదీ ప్రపంచంబు నారాయణా ॥ 84

టీ॥ బ్రహ్మంబు = దేవుండు, కలుగఁగానే = ఉండుటనుబట్టియే,
ఏతత్త + ప్రపంచంబు = ఈ ప్రపంచము గలిగియుండును.
బ్రహ్మంబు లేకున్నను, ఈ ప్రపంచంబు లేదు.

ఈ విధంబున సూక్తుల, బ్రహ్మసద్భావంబుఁగలుగఁజేసి
భావగోచరముఁజేయుఁ జిత్యురూపములెల్ల నారాయణా॥ 85

టీ॥ ఈ విధంబున = ఇట్టి, సూక్తులన్ = పవిత్రవాక్యులచే
బ్రహ్మ సద్భావంబున్ = దేవుండున్నాండనెడు భావమును, కలుగఁ
జేసి, చిత్యురూపములెల్లన్ = చైతన్య స్వరూపముల నన్నిటిని,
భావగోచరము చేయున్ = భావమునకుఁ గసంబడునట్లు చేయును.

ఖ॥ బ్రహ్మాక్య మనుభవములోనున్న శిష్యునకు శాప్తవాక్యులచే
దేహములోని అనుభవాంశముల నెఱుఁగునట్లు గురుండు
బోధించును.

ఆ బ్రహ్మమందె పుట్టు, విశ్వంబు నా బ్రహ్మమందెయుండు
నాబ్రహ్మమందెయణగు, నదె చూడుమని చూపు నారాయణా॥ 86

టీ॥ విశ్వంబు, ఆ బ్రహ్మమందె, పుట్టును, ఉండును, అణగును,
అదె చూడుము అని చూపును.

ఖ॥ వ్యత్థాన వ్యావహరిక సమాధి సమయములందు జీవస్యాష్టి
ఎట్లు ప్రత్యాగాత్మయందే పుట్టి, నిలిచి, లయమగుచున్నదో, అట్లే

నారాయణ శతకము (సచీత్)

బ్రహ్మమునందు ఈశ్వర సృష్టి పుట్టి, పెరిగి, లయమగునని శాస్త్రీతి
గాను, అనుభవరీతిగాను గురుండు చూపును.

అది సచ్చిదానందము, అది శుద్ధ మది బుద్ధమది యుక్తము,
అది సత్య మదినిత్యము, అది విమలమని తెలుపు నారాయణా॥ 87

టీ॥ అది = ఆ బ్రహ్మము, సత్త + చిత్త + ఆనందము, అది
శుద్ధము, అది బుద్ధము = ప్రేరేపించునది. అది సత్యము, అది
నిత్యము, అది విమలము = నిర్మలమైనది, అని తెలుపును.

వి॥ బ్రహ్మనైష్ట సిద్ధించినచో శాస్త్రములోఁ జెప్పఁబడిన
లక్షణములతోఁ ఉగాడిన బ్రహ్మము అంతర్వుఖ వృత్తికి
గోచరించును. దేవుండు అను పుస్తకమున 10-వ సంభాషణలో
పదకృతి సహితమగా దైవలక్షణములను వివరించినాను.

అదెబ్రహ్మ యదివిష్ణువుఁ అదె రుద్రుండదియె సర్వేశ్వరుండు
అది పరంజ్యేతి యనుచు, బోధించు విదితముగ నారాయణా॥ 88

టీ॥ అదె బ్రహ్మ, అది విష్ణువు, అదె రుద్రుండు, అదియె
సర్వేశ్వరుండు = పరబ్రహ్మ, అది పరంజ్యేతి = బ్రహ్మము, అనుచు,
విదితముగన్ = తెలియబడునట్లు, గురుండు, బోధించున్ =
బోధించును.

వి॥ గురు మంత్రార్థమునకు సంబంధించిన 5 కరపతములలో
ఈ విషయము సృష్టిమగును.

నారాయణ శతకము (సచీత్)

భావింప వశముగాదు, ఇట్టిదని పలుక శక్యంబు కాదు
భావంబు నిలుపుచోట, నది తాను పరమాను నారాయణా॥ 89

టీ॥ భావింపన్ = ఊహించుటకు, వశము = సాధ్యము, కాదు,
ఇట్టిది అని పలుకను, శక్యంబు = సాధ్యము, కాదు, భావంబున్
= మనస్సును నిలుపుచోటను, అది తాను, పరము ఔను.

వి॥ దైవ సన్నిధిలో మనస్సే లేకపోవుచున్నందునను, వాక్కు
నిలిచి పోవుచున్నందునను, దేవుని స్వరూపమును ఊహింపలేము,
చెప్పలేము. గురుకీలుచే మనస్సు నిలిచిన అనుభవము గలవారికి
ఇదే దేవుండని నిశ్చయమగును.

అదిమాయతోఁగూడఁగ, శివుండాయెనది యవిద్యను గూడఁగ
విదితముగ జీవుడాయె, నని తెలుపు వేర్యేఱ నారాయణా॥ 90

టీ॥ అది = ఆ బ్రహ్మమే, మాయతోఁ గూడగన్. శివుండు
అయెను, అది = ఆ బ్రహ్మమే, అవిద్యను, కూడఁగను, విదితముగన్
= తెలియబడునట్లుగ జీవుండు ఆయెను అని వేర్యేఱ గురుండు
తెలుపును.

వి॥ ముండకోపనిషత్తు యొక్క అట్ట మీద ఈ విషయమును
విశదీకరించినాను.

శివుండు కారణశరీరి,

కార్యంబు జీవుండాలక్షణములు

నారాయణ శతకము (సటీక)

ద్వివిధముగం తెలియు మనుచు,
బోధించు వివరముఁగ నారాయణా॥ 91

టీ॥ కారణశరీరి = కారణ శరీరముగలవాడు, శివుఁడు, కార్యంబు = జీవుఁడు, ఆ లక్షణములు, ద్వివిధముగన్ = రెండు విధములు గను తెలియుము, అనుచును, వివరముగను, బోధించును.

వి॥ మహాకారణముననున్న శబల బ్రహ్మమగు ఈశ్వరుఁడు కారణుఁడు, అయ్యాశ్వర కార్యమే కారణమున నగ్ని స్థానమున నున్న జీవుఁడు.

అరయ నిరువది నాలుగు

తత్త్వంబులై యుండు చందములను
కరతలామలకముగను,
బోధించుఁ బ్రికటముగ నారాయణా॥ 92

టీ॥ అరయన్ = విచారింపగా, ఇరువది నాలుగు, తత్త్వంబులు + ఐయుండు, చందములను = విధములను, ప్రకటముగన్ = విశదమగునట్టగా, కరతల = హస్తము నందలి, ఆమలకముగను = ఉసిరికాయవలె, బోధించును.

కారణము కార్యమగుఁచ, వ్యవహార కారణాభ్యుత నుండును
నారూధి బ్రహ్మండము, పిండాండమని తెలుపు నారాయణా॥ 93

టీ॥ కారణము, కార్యమగుఁచును, వ్యవహార = వ్యవహారము నకు, కారణ ఆభ్యున్ = పేరుతో, ఉండును, ఆరూధిన్ = ఆ రీతిగా బ్రహ్మండము, పిండాండము అని తెలుపును.

నారాయణ శతకము (సటీక)

వి॥ కారణము బ్రహ్మండము, కార్యము పిండాండము, ఈ విషయము జ్ఞాన సముద్రము 6-వ అలలో విశదికరించినాను.

ఐదు భూతములు నింది
యములు పదియంతరంగములు నాల్గు
ఐదు విషయములు తత్త్వ
సంఘూతమని తెలుపు నారాయణా॥ 94

టీ॥ ఐదు భూతములు, ఇందియములు పది, అంతరంగములు = మనో బుద్ధహంకారచిత్తములు నాలుగు, ఐదు విషయములు, తత్త్వ సంఘూతము = తత్త్వ సమూహము, అని గురుఁడు తెలుపును.

స్థాలస్థాక్ష్యతులును, గారణముతో మూడు తెఱఁగులగును,
మూలమగు జలనభాగ్ను, లని తెలుపు లాలించి నారాయణా॥ 95

టీ॥ స్థాల, స్థాక్ష్య, ఆక్ష్యతులును = ఆకారములును, కారణముతో మూడు తెఱఁగులు, అగును జలనభాగ్నులు, జల = నీరు, సభ = ఆకాశము, అగ్నులు, మూలమగును అని లాలించి తెలుపును.

వి॥ స్థాలమున కాపోస్థానము, స్థాక్ష్యమున కాకాశస్థానము, కారణమున కగ్ని స్థానము.

వెలసి పంచీకృతములు, నగు భూతములకుఁ బుట్టినదితనుపు,
అలస్థాలమగుననుచును, బోధించుదయతోద నారాయణా॥ 96

నారాయణ శతకము (సచీవ)

టీ॥ వెలసి = ప్రకాశించి, పంచీకృతములు అగు భూతములకు,
అలస్థాలమగు తనువు పుట్టినది, అనుచును దయతోడ బోధించును.

ఐదు నయిదింద్రియములు,

ప్రాణంబులయిదు మనసును బుద్ధియుం
బాదుకొని సూక్ష్మమందు,
బోధించుటబ్రకటముగ నారాయణా ॥ 97

టీ॥ ఐదును, అయిదింద్రియములు = జ్ఞానకర్మింద్రియములు,
ప్రాణములైదు, మనసును, బుద్ధియున్, పాదుకొని, సూక్ష్మ
మందున్, ప్రకటముగన్ బోధించును.

గాఢమగు నజ్ఞానము, ఈ రీతిగారణ శరీరమగును
మూఢులకు వశముగాడు, తెలియ విను మోదమున నారాయణా॥

98

టీ॥ గాఢమగు = దఢ్చుమైన, అజ్ఞానము, ఈ రీతిన్ = ఈ విధముగా,
కారణ శరీరమగును, మోదమునన్ = సరితోషముతో, తెలియున్
= తెలియటకు, మూఢులకున్, వశము గాడు = సాధ్యముకాడు.
అగ్ని స్థానము, కారణ శరీరము, ఇట్టిరహస్యము లజ్ఞానులకుం డెలియపు.

ఈ మూడు తనువులందుం

దానుండి యి తనువు తానుచును
వ్యామోహపదుచుందును

జీవుండు వరుసతో నారాయణా॥ 99

46

నారాయణ శతకము (సచీవ)

టీ॥ ఈ మూడు తనువులందును, తాన్ + ఉండి, ఈ తనువు,
తాను అనుచును, వ్యామోహపదుచున్ = భ్రాంతి జెందుచు,
వరుసతో, జీవుండు ఉండును.

కలలేక నిద్రించును, కలఁగాంచి కడుమేలు కొనుచుండును,
కలకాలమీజీవుండు, త్రివిధములఁగలసియును నారాయణా॥ 100

టీ॥ కలలేక నిద్రించును, కలఁగాంచును, కడు = చాల,
మేలు కొనుచున్, ఉండును, కలకాలము = ఎల్లకాలము, ఈ
జీవుడు, త్రివిధములన్ = స్థాల, సూక్ష్మ, కారణములను
కలసియును, నారాయణా॥

వి॥ కారణ శరీరముతో కల లేక నిద్రించును, సూక్ష్మ
శరీరముతోఁ గలఁగాంచును, స్థాలముతో మేల్కొనును.

ప్రాజ్ఞతైజస విశ్వలు, తానె యి పర్యాయముగఁ జీవుడు
ప్రజ్ఞఁగోల్పుడి పొందును, సంసారబంధంబు నారాయణా॥ 101

టీ॥ జీవుండుతానె, ప్రాజ్ఞ, తైజస, విశ్వలు, యి పర్యాయ
ముగను = యి రీతిగా, ప్రజ్ఞఁగోల్పుడి = వివేకమును బోఁగొట్టు
కొని, సంసార బంధంబును పొందును.

వి॥ ఒకే జీవుండే కారణ సూక్ష్మముల సంబంధములచే వరుసఁ
గా ప్రాజ్ఞతైజస విశ్వలను పేర సుషుప్తి, స్వప్న జాగ్రతలనుభ
వించుచు సంసారబంధమును పొందును.

మూడవస్తులకు సాక్షియైనట్టీ మూలంబుఁదాఁడెలిపియు
చూడుమని తన్నార్థముఁ దేటగా జూపుచును నారాయణా॥ 102

47

నారాయణ శతకము (సటీక)

టీ॥ మూడవస్తులకున్ = జాగ్రత్తప్పు సుషుప్తులకు, సాక్షి, ఐనట్టి, మూలంబున్, తాన్ = గురుండు, తెలిపియును, తత్ + మార్గమున్ = ఆ మార్గమును, చూడుము, అని, తేటగాను, చూపును.

వి॥ జీవత్తయ దేహత్తయావస్థాత్తయములకు వేత్తె, ఈ తొమ్మిదింటిని దృశ్యమనియు, వీనికి సాక్షి యనియు గుర్తించు తురీయ సమాధి అనుభవము గలిగి శిఘ్యసకుం గలిగించు నతఁ దే గురుండు.

నీవు దేహంబు గావు, ప్రాణంబు నీవుగా విందియములు నీవుగాదని తెలుపును, వేదాంత నియమమున నారాయణా॥103

టీ॥ వేదాంత నియమమునను, దేహంబు నీవు గావు, ప్రాణంబు నీవు గావు, ఇంద్రియములు నీవు గాదు అని తెలుపును.

అనల తప్తంబుగాదు, జలమునను మునిగి తడింజెందఁబోదు అనిల శుష్మంబుగాదు, నిరుపమంబని తెలుపు నారాయణా॥104

టీ॥ అనల = అగ్నిచే, తప్తంబు = కాల్పంబడునది, కాదు, జలమునను మునిగి, తడిన్ = తేమను, చెందబోదు, అనిల = వాయువుచే, శుష్మంబు = కృశించునది, కాదు, నిరుపమంబు = సాటిలేనిది, అని తెలుపును.

కావహంకారమిపుడు, చిత్తంబుగావు బుద్ధినీవు కావు మనసును సత్యము, సాక్షివగు గట్టిగా నారాయణా॥105

నారాయణ శతకము (సటీక)

టీ॥ గట్టిగా = దృఢముగా, సాక్షివగు = సాక్షివైన నీవు, అహం-కారము కావు, ఇప్పడు చిత్తంబుగావు, బుద్ధి బుద్ధియు, మనసును నీవు కావు, సత్యము = ఇది నిజము.

వి॥ మనోబుద్ధి చిత్తాహంకారములు నీవుకాదు. సాక్షివైన ఆత్మవే నీవు.

దేహధర్మములు నీకుం, దోంచుటంతే గాని నిత్యముగను, మోహంబుమానుమనుచు, బోధించు ముఖ్యముగ నారాయణా॥ 106

టీ॥ దేహధర్మములు, నీకున్ తోచుట, అంతేగాని, ముఖ్యము గను నిత్యముగన్ = ఎల్లప్పుడు, మోహంబున్ = బ్రాంతిని మానుము అనుచును బోధించును.

వి॥ దృశ్యమైన దేహత్తయమును వదలి, మహాకారణమునఁ దురీయ సమాధి నొంది కైవల్య స్వరూపుండువైనచో; అప్పడు సాక్షివగు నీకు దేహ ధర్మములు లేవని నిశ్చయమగును, అజ్ఞానివిగా నున్నచో దేహధర్మములు నీవి.

ఎన్ని దేహములు చెడిన, నీవు చెడవేక స్వరూపుండవగుటఁ జెన్నులరి యుండు విలను, దత్త్యప్రసిద్ధముగ నారాయణా॥ 107

టీ॥ ఎన్ని దేహములు చెడినను, ఏక స్వరూపుండవు = ఒకే బ్రహ్మ స్వరూపుండవు. అగుటన్, నీవు చెడవు. తత్త్వప్రసిద్ధముగన్ = తత్త్వజ్ఞానుల రీతిగా, చెన్ను = అందము, అలరి = ప్రకాశించి, ఇలను = జగమున, ఉండువు.

నారాయణ శతకము (సచీవ)

అన్ని వేదాంత వాక్యములలో మహావాక్యములు నాలుగు
నిన్ను బ్రహ్మంబుగాను, వర్ణించు నిక్షముగ నారాయణా॥ 108

టీ॥ అన్ని వేదాంత వాక్యములలో, మహా వాక్యములు,
నాలుగున్ = నాలుగును నిక్షముగా, నిన్ను = ప్రత్యగాత్మవగు
నిన్ను, బ్రహ్మంబుగాను = బ్రహ్మముగా, వర్ణించున్ = వివరించును.

12, 13 సంభాషణలలోను దేవుండు, ముక్తి అను పుస్తక
ములలోను అర్థ వివరణ సహాతముగా మహావాక్యములను
వెల్లడించినాను.

ఉభయ దృశ్యపాధులంగద ద్రోసిపోకయయ్యాత్త మిగులు
నభయముగ నిటులెప్పుడు, చింతింపుమని తెలుపు నారాయణా॥ 109

టీ॥ ఉభయ = రెండు, దృశ్య = దృశ్యములైన ఉపాధులను
కడంద్రోసి, పోక = తానుపోకుండ, ఆ + ఆత్త మిగులున్, ఇటుల,
అభయముగను, ఎప్పుడు, చింతింపుము అని తెలుపును.

వి॥ ప్రత్యగాత్త పరమాత్మలకు ఉపాధులైన ప్రతిబింబమూయా
విద్యలం దొలగంద్రోసిన పిమ్మట స్థిరముగా బ్రహ్మము, తత్త్వం
పదార్థ శోభనచే మిగులును. ఇట్టి, స్థితి అనుభవ పూర్వకముగా
బ్రహ్మవలోకనముజేసిన లభించును. 6వ సంభాషణలో ఉపాధి,
విశేషణముల విపుల విచారమున్నది.

నారాయణ శతకము (సచీవ)

జీవశివతారతమ్య, ములకైక్యసిద్ధిగానేరదనుచు
భావసంశయముడీర్పు కార్యార్థ పటిమచే నారా॥ 110

టీ॥ జీవశివ, తారతమ్యములకున్ = తరతమములకు, ఐక్య
సిద్ధి కానేరదు, అనుచును, భావసంశయమున్ = సంశయ
భావమును, కార్యార్థపటిమచే = శివజీవకార్యముల యొక్కయు,
విషయముల యొక్కయు, దృఢత్వముచే తీర్పును.

వి॥ 13-వ సంభాషణలో శివజీవైక్యమునకుఁ గల ఆక్షేపణ
లున్నవి. శంకరాచార్యాదులు కూడా జీవేశ్వరైక్యములం జెప్పలేదు.
దయానంద సరస్వతి పరిశీలింపకనే అద్వైతభావమును నిందించి
ఉప్పులేకనే ముప్పుందుము త్రాగిను.

నిర్వికారుండవు నీవు, నీ యందె నిజమైన చందమునను,
బర్యుఁ బ్రహ్మతివికారము, లని తెలుపు ప్రోధిచే నారాయణా॥ 111

టీ॥ నీవు, నిర్వికారుండవు = ఏ వికారములును లేనివాండవు,
ప్రకృతి వికారములు, నీ యందె, నిజమైన, చందమునను, పర్యున్
= వ్యాపించును, అని ప్రోధిచేన్ = నిపుణత్వముచే, తెలుపును.

సద్గురుండీరీతిగా, బోధించు సరళితో వాక్యార్థము
హృదయముజేసియుండి, జగతి జీవింపుచును నారాయణా॥ 112

టీ॥ ఈ రీతిగా, సరళితో = వేదాంతమార్గముతో, సద్గురుండు,
బోధించు = బోధించునటి, వాక్యార్థమున్ = మహావాక్యార్థమును,

నారాయణ శతకము (సటీక)

హృదతమున్ = మనస్సున కంటిన దానినిగా, చేసియుండి, జగతిన్ జీవింపుచును.

వి॥ మహావాక్యపు జహద జహల్లక్షణావృత్తి ద్వారా శాస్త్రానుభవ ప్రకారము నెఱింగి శిఖ్యదు జీవింపవలయును.

అని చింతనముఁజేయుచు,

జిత్తమునఁదనివి జెందుచు నెపుడును
కనుదమ్ములను ముడుచుచు,

తన్మయము నొందుచును నారాయణా॥ 113

టీ॥ అని, చింతనమున్ = అనుసంధానమును, చేయుచును,
జిత్తమునను, తనివిన్ = తృప్తిని, చెందుచును, కను + తమ్ములను
= కమలముల వంటి కన్నలను ముడుచుచును, తన్మయమున్
= బ్రహ్మనిష్టయొక్క కుదిరికచే, అమనస్క భావమును, ఒందుచును.

వి॥ అర్థముచే గురు మంత్రాను సంధానమును జేయుచు,
మనస్సు తురీయమున లీనమగుచుండఁగా బ్రహ్మసందమునఁ
దృష్టిచేఁ దన్మయము నొందును.

అపగతాఘుకృత్యఁడైఁ యి రీతి నభ్యాస మొనరించుచు,
నపరోక్షస్థినొందుఁబ్రహ్మంబు తానగుచు నారాయణా॥ 114

టీ॥ అపగత = నశించిన, అఘు = పాప, కృత్యఁ దగుచున్ =
కార్యములు గలవఁడగుచు ఈ రీతిన్, అభ్యాసము, ఒనరించుచును,

నారాయణ శతకము (సటీక)

అపరోక్ష = బ్రహ్మసాక్షాత్కార సిద్ధిన్, బ్రహ్మంబు తాను, అగుచున్,
ఒందున్ = పొందును.

వి॥ బ్రహ్మకారపృత్తిచే బ్రహ్మమే జ్ఞేయమైనపుడు బ్రహ్మ
సాక్షాత్కారమై, బ్రహ్మమే తానగునట్టి కీలును గురుఁడిచ్చును.

కందళిత హృదయుఁడగుచు

సచ్చిదానంద స్వరూపుఁడగుచు

సందర్శితాత్ముఁడగుచు,

నుండు నవికారతను నారాయణా॥ 115

టీ॥ కందళిత = చిగురింపబడిన, హృదయుఁడు = మనస్సు
గలవాడు, అగుచున్, సచ్చిదానంద స్వరూపుఁడు, అగుచును,
సందర్శిత = లేస్సుగా దర్శింపబడిన, ఆత్ముడు = ఆత్మగలవాడు,
అగుచును, అవికారతను = ఏ వికారము లేకుండ, ఉండును.

వి॥ హృదయము వికసించును, బ్రహ్మమే తానగును.
బ్రహ్మమును మఱుగు లేకుండ జ్ఞాననేత్రముతోఁ బ్రత్యక్షముగాఁ
చూచును. నిశ్చలుఁడై నిర్మలుఁడై యుండును.

అవ్యయానంద పూజ్య, రాజ్య సింహసనాసీనుఁడగుచు,
భవ్యాత్ముఁడైవెలసెను, బూజ్య సంభావ్యఁడై నారాయణా॥ 116

టీ॥ అవ్యయ = శాశ్వతమైన, అనంద, పూజ్య = పవిత్రమైన,
రాజ్య = స్వారాజ్య, సింహసన + అసీనుడగుచున్ = సింహస
నమునఁ గూర్చున్నవాడై, భవ్య = దివ్యమైన, ఆత్ముడై = ఆత్మ
స్వరూపుడై, పూజ్య = పూజ్యాలచేఁగుడు, సంభావ్యఁడై = గౌరవింప
దగినవాడై, వెలసెను = ప్రకాశించెను.

నారాయణ శతకము (సటీక)

వి॥ దేవునిలో లీనమై బ్రహ్మనందమున నుండుటే స్వారాజ్య
సింహసనము.

నీవు సకలంబుగాని యున్నదే నీకన్న వేతొక్కుటి
జీవుడని వర్ణించుట, వ్యవహార సిద్ధికిని నారా॥ 117

టీ॥ సకలంబు, నీవు = నీవే, కాని, నీకన్న, వేరొక్కుటి, ఉన్నదే
= ఉన్నదా? జీవుడు, అని వర్ణించుట, వ్యవహార సిద్ధికిని =
వ్యవహారిక ప్రపంచ పద్ధతులు నడచుటకు అంతే.

వి॥ నీవు దేవుడవు. దేవుడే నీవు, దేవుడవగు నీకంటే
సకలము వేఱుగా లేదు, సకలము నీవే, దేవుడే జగము, జగమే
దేవుడు, ఈ తీర్మానము నాల్గవ సోపాన ఉపదేశమున సిద్ధాంత
మగును. ఇదే వేదముల తుట్టతుది తీర్మానము, స్వయముగా
నెవరికిని దెలియదు. సద్గురువులచే నెఱింగుము.

చిలుక పలుకుల, బలికితిని, నాకేమి తెలియు, దత్త్వరహస్యము
వలదునను నేరమెంచ, సాధులకు నలినాక్ష నారాయణా॥ 118

టీ॥ బుద్ధి సూతుడు, మనస్సు శౌనకుడు, చిత్తము శుకుడు,
అహంకారము పరీక్షీత్త, జ్ఞాత శమీకుడు, అంతర్ముఖవృత్తి శృంగి.

శరణు భక్తార్థిహారి, గురురూప శరణు సజ్జన రక్షక
శరణు దురితోఘనాశ, శరణిపుడు కరుణించు నారాయణా॥ 119

టీ॥ భక్తు = భక్తుల, ఆర్తి = తొందరలను, హారి = పోంగాట్టు
వాండా! గురురూప, సజ్జనరక్షక, దురిత = పాప, ఓఘు =

నారాయణ శతకము (సటీక)

సమూహములను, నాశ = నాశనముఁ జేయువాండా!, శరణ
= రక్షించుము, ఇపుడు కరుణించుము.

వి॥ నిజగురుండైన దేవుండు కనబడడు, కారణగురు రూపమున
దేవుండు దర్శనమిచ్చి తన నిజరూపమును జ్ఞాననేతమిచ్చి చూపును.
కనుక కారణ గురుసేవయే దేవుని సేవ.

శ్లో॥ కాయేన వాచా మనసేంద్రియైర్వా

బుద్ధాత్మనావా ప్రకృతేస్వభావాత్ ।

కరోమియద్యత్పకలం పరస్నే

నారాయణాయేతి సమర్పయామి ॥ 120

టీ॥ కాయేన = స్ఫూర్థముచేత, వాచా = వాక్యచేత, మనసా
= మనస్సుచేత, వా = లేక, ఇంద్రియః = ఇంద్రియములచేత,
బుద్ధా = బుద్ధిచేత, అత్మనావా = ఎఱుకచేతగాని, ప్రకృతేః =
ప్రకృతి వలన గాని, స్వభావాత్ = స్వభావము వలనగాని యత్త
= ఏయే, సకలం = సమస్తమును, పరస్నే = ఇతరుని కొఱకు,
కరోమి = చేయుచున్నానో (అది అంతయు) నారాయణాయ =
నారాయణుని కొఱకు, సమర్పయామి = అర్పించుచున్నాను.

ఇతి - సమాప్తము

(ఇది వదంతిరీతిగా బమ్మెర పోతనచే
వ్రాయబడి - వేదాంతం లక్ష్మయ్యచే వ్యాఖ్యానింపఁ
బడిన నారాయణ శతకము.)

దండెగా జిబి - పూర్తిగా సనుభవించి తెల్పినాను.

భార. శా. 2ఆ. 8వ:- భాగ. 2నృం. 27 నుండి 29-ప.లను
చూడుడు.

గురుమంత్ర పంచాక్షరీ మహామంత్రానుసంధానా నంతరము
గురుకీలు నందు నిల్చినపుడు పండిండంగుళముల పరిమితితోఁ
జరించు శ్యాసకొలత మూడంగుళములు తగ్గినపుడు పృథివీపంచక
వ్యవహారము లేదు. అఱంగుళముల పరిమితికి దిగినచో జల
పంచకపు వ్యాపారముల విరామమగును. నాల్గంగుళములకు రాగా
నగ్ని పంచకప్రమలు నిశ్చేషితములు అగును. రెండంగుళములు
మాత్రమే శ్యాసనదచు సమయమున వాయు పంచక క్రియలు
విచిత్రముగా నాగిపోవును. శ్యాస బొత్తిగా నిలిచి కుండలినీ (శేష)
దర్శన పుణ్యకాలమున నాకాశ పంచకంపు గోళక ముకుళత్వ
మేర్పుడును. ఇది పృథివీ స్థానంపు యాత్ర.

ఇప్పటి కేర్పడిన కుండలినీయోగముననిట్లే ఓర్పుతో,
బ్రిశాంతమున నుండఁగా (జీవమణి ప్రకారము) ఆజ్ఞాచక్ర
స్థితాహంకారతత్త్వ స్పృహురమై చంచలమనోవిహార మణఁగి
పద్మపూయాహార స్థితి వరణఘుట్టావతరణ మేర్పుడును. ప్రాదేశమాత్ర
పురుష పద్మయ స్థానానంతరము సహస్రార చక్రస్థిత మహాతత్త్వం
పు బొలిమేర దాటి నిశ్చల బుద్ధి అంతర్ముఖమై సుషుమ్మాధ్యార
విహారమునఁ దత్పురుష కటిద్వయ స్థానలంఘున మొనర్చు. ఇట్లే

నారాయణ శతకము (సటీక)

ప్రవల్యాపుర ప్రయాణోన్మఖత్వమున నుంటి వేని శిఖాచక్రస్థితా
ప్రకృతత్వహస్తముల కందని యహంకాఁ ఉదన్నాభి స్థానంబును
దాటు. విసుగు నొందక యింకను సుషుమ్మాయానమున నున్న
బశీమచక్రస్థిత శబల బ్రహ్మంపుఁ చోటు దాటి బ్రహ్మతేజస్సిత
చిత్తము నప్పురుష పిండాండమగు నుదరాది గళాంతస్థానంబును
మించు, పిమ్మట విశుద్ధచక్రస్థిత ద్వాంద్వాతీత శుద్ధబ్రహ్మమయుఁ
డవై యమ్మహాపురుష బ్రహ్మంండమగు శిరంబున యోగ నిద్రా
సమేతుండవై జీవన్మక్తుండ వగుదువు. ఇది యాపోస్థానంపు
యాత్రను సమాప్త మొనరించు అసిఘుట్టము.

ప్రాదేశపురుష పదమున వరణ : శిరస్సున, అసి : వరణ
+ అసి = వారణాశి. వరణ మొదలు అసి వఱకుగల ప్రదేశ
యుక్తము వారణాసి (కాశి). ఇదియే నిజమైన కాశీయాత.

- వేదాంతం లక్ష్మీయు

ఓ మోగీవా!

పాపకర్మములఁ జేసి, నరకకూపములఁ బడంజాల నిఁకను
నీపాదభక్తి నొసంగి, యొక్క దరింజాపవే నారాయణా॥

ఆనయించుకలేకను, దుర్భాషలాడు నా జిహ్వాయందు
నీనామ చతురక్షరి, దృఢముగా నిలుపవలె నారాయణా ॥

ఆటలన్నియు అంకులు, నేనాడు మాటలన్నియు బొంకులు
పాటింపనింతకంటె నున్నదే పాపంబు నారాయణా ॥

ఆశాపిశాచిపట్టి, వైరాగ్య వాసనలఁజేరనియదు
గానిపెట్టుచునున్నది, నేనేమి చేయుదును నారాయణా ॥

పశువులు పశుత్వముతోను, పశ్చలు పశ్చిత్వముతోను వ్యక్తములు
వ్యక్తముతోను కలిగి, క్రమబద్ధముగా జీవించుచున్నవి. కానీ మానవుడు
మానవత్వము కలిగి జీవిస్తున్నాడా? ఈనాడు మానవునిలో మానవత్వం
పూర్తిగా అంతరించి, మృగత్వము, రాక్షసత్వము, పైశాచిక వ్యత్సులు
కలిగి జీవిస్తున్నాడు. ఇట్టి దారుణమైన వ్యక్తిత్వం కలిగి జీవించే
జీవితము, తనకు గాని తనను ఆశ్రయించే వారికి గాని సుఖపెట్టేదిగా
పుండదు.

శిల, అందమైన శిల్పమైన అందరిచేత పూజలందుకొనునట్లు
మానవుడు మనస్సున్న మహారాజులాగా సద్గుణశోభితమై మహోన్నత
వ్యక్తిత్వం కలిగి జీవించినప్పుడే మానవజన్మము సార్థకమగును.
మానవ జన్మము ఆత్మజ్ఞానము చేతనే కోభించును. ఆత్మజ్ఞానం
లేనివాడు అంధకారంలో మునిగి అధోగతి పాలగును.

‘నారాయణ శతకము’ మనకు బోధించే అంశము ఏమనగా-
“నాయనా! మానవుడైన జన్మించావు. మాధవుని సేవించి జీవితమును
సార్థకము చేసుకొనవలసి పున్నది. కానీ, కామక్రోధ మోహలోభాది
దుర్భాషములకు లోనై జీవితమును వ్యర్థం చేసుకొనుచున్నావు. ఇది
నీకు తగదు. మానవదేహమున్నప్పుడే, శక్తిగలిగి పున్నప్పుడే సద్గురువు
ద్వారా తత్త్వజ్ఞానమును ఆర్థించి, శ్రీమన్నారాయణుని సేవించి
జీవితమును ధన్యము చేసుకొన”మని బోధించుచున్నది.

నారాయణ శతకమును అందరూ చదవాలి. చదవటం అంటే,
చిలుక పలుకుల లాగా పలకటం కాదు. నారాయణ శతకమునందలి
భావమును చక్కగా అధ్యయనముఁ జేసి, వాటిలోనున్న అంశము
లను మనముఁ జేసి ఎంతవరకు జీవిస్తున్నామో అనే అరశాన్ని
ప్రతి ఒక్కరము చూసుకొనవలసి ఉండును. పెద్దలు అందించిన శాస్త్రం
కంఠోపారం చేసి, ఉపన్యాసములు చేయుమని కాదు. శాస్త్రములలో
చెప్పిన అంశములు మనకే చెప్పినవిగా భావించి, మనం ఎంతవరకు
అచరణ యోగ్యముగా జీవిస్తున్నామో గమనించాలి. శాస్త్రములను
పెద్దలు మనకందించిన ఉడ్డేశము ఇదే!

వరమ వచ్చిత్రమైన నారాయణ శతకమునకు అర్థము,
అంతరార్థమును బ్రహ్మాత్మి జగద్గురు వేదాంతం లక్ష్మణార్థులు
మనకు సులభముగా అర్థమయ్యే విధముగా చిన్న చిన్న పదాలతో
సంప్రిష్టమైన తాత్పర్యముతో అందించియున్నారు. స్వామివారి
అర్థసహిత నారాయణ శతకమును అందరమూ చదిని మన
జీవితములను సార్థక మొనరించుకొందుము గాక!

- త్రైతైతన్

ఓం శ్రీమత్యాయి

గుహమేంత్రమ్యసీ, ఏంచాక్షరిగి మూలవిచార రీతిగా శిస్తింధింపుడై

- (అ) స., స్వాలము, జాగ్రదవస్త్ర, విశ్వదు, విరాట్, తిత్, వృథివి, ఆవేణస్థానము, అహంకార తత్త్వము, బ్రహ్మపీతము నేనుగాదు, దేవుడు గాదు.
- (ఉ) మః, సూక్ష్మము, స్వాఖ్యవస్త్ర, త్రైజసుడు, పొరణ్ణ గర్బుడు, అనుజ్ఞాత, జలము, ఆకాశస్థానము, విష్ణుపీతము నేనుగాదు, దేవుడు గాదు
- (మే) శి, కారణము, సుషుప్తవస్త్ర, ప్రాజ్ఞుడు, అవ్యక్తుడు, అనుష్ట్రికరసుడు, అర్ణ్ణ, అగ్ని స్థానము, రుద్రపీతము నేనుకాదు, దేవుడు గాదు,
- (అర్థమాత్రక) వా. మహాకారణము, తులీయము, కూటస్థుడు, పరబ్రహ్మ, అవికల్పుడు, వాయువు, వృథివిస్థానము, ఈశ్వరపీతము నేనుగాదు, దేవుడు గాదు
- (ప్రణవాతీతము) య. కైవల్యము, తులీయాతీతము, ప్రత్యగాత్ర, పరమాత్మ, బ్రహ్మము, ఆకాశము, వాయుస్థానము, సదాతివపీతము, నేను దేవుడు, నేను నేను, నేను దేవుడను.

పీతిక

అనహ్యమును వదఱి జిజ్ఞాసచే నొకలముతము నింకొకరు ప్రథ్మగావిని ఆచరణలీతిగా ననుభవ జ్ఞానమును సంపోదించి రేసి, కళ్వతంశముల గుర్తించి వదలునట్టియు, సత్కమును గ్రహించి ఆస్తిక మతములన్నియు నొక్కటే యసియు గ్రహించునట్టి శక్తి కలుగును. విశ్వేషముచే నేర్చడిన ఆవరణ ప్రభావమున అనత్యా పాదకమును అభానాపాదకమును నేర్చడినవి. అంతర్ముఖ వ్యత్సుచే దనలోసి దేవుని బ్రత్యక్షముగా దెలిసికొనినచే నాస్తికత్వము నశించి తెలియసితనము, బట్టావంచలగును, దొనాటికైనను ఆధ్యాత్మిక తత్త్వమే ప్రవంచ మానవ ప్యాదయ కమలముల నన్నిటి నధిష్టించియే తీరును.

చూచాయఁగా వేదాంతాంశముల స్వర్ణించుచు, తిష్ఠ ప్యాదయ రంజక భావముల గురువు లెట్లు స్థాపింతురో తెలుపుచు, నాలుగు వేదములసారమును అతిసూక్ష్మముగా జలుకరించుచు నారాయణ శతకమును బమ్మెరపెతున ప్రాసినట్లు వ్యాపించిన వార్తను నమ్మిదుము. ప్రసవ వేదనచే దల్లడిల్లు నాలీమణిలఁ షెవిలో నారాయణ శతకము పడెనేసి నుఱ ప్రసవ మేర్చడు జీజాట్టరము లీశతకమున నుస్సువని అనాది నుండి నమ్మినాము.

ప్రసవవేదనను నారాయణ శతక పొరాయణ మెటులఁ బోగొట్టి అనందదాయకమై యున్నదో అటులనే వితున భాగవతమున నారాయణ కవచధారణము భూత ప్రేత పిశాచ విప్రగ్రహిందుల పీడల నశింపజేయు శక్తి గలిగియున్నది. కనుక నారాయణ కవచమును దొడుగుకొనుడు.